

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο πενταμελές τμήμα)

της 30ής Μαρτίου 2022*

«Ανταγωνισμός – Συμπράξεις – Αγορά αερομεταφοράς εμπορευμάτων – Απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, του άρθρου 53 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ και του άρθρου 8 της συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών μεταξύ της Κοινότητας και της Ελβετίας – Συντονισμός στοιχείων τιμολόγησης των υπηρεσιών αερομεταφοράς εμπορευμάτων (επίναυλου καυσίμου, επίναυλου ασφαλείας, καταβολής προμήθειας επί των επιναύλων) – Ανταλλαγή πληροφοριών – Εδαφική αρμοδιότητα της Επιτροπής – Ενιαία και διαρκής παράβαση – Καταλογισμός της παραβατικής συμπεριφοράς – Προϋποθέσεις χορηγήσεως του ευεργετήματος της απαλλαγής από το πρόστιμο – Ίση μεταχείριση – Υποχρέωση αιτιολογήσεως – Ποσό του προστίμου – Αξία των πωλήσεων – Σοβαρότητα της παραβάσεως – Διάρκεια της συμμετοχής στην παράβαση – Ελαφρυντικές περιστάσεις – Ενόθρυνση της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς από τις δημόσιες αρχές – Αναλογικότητα – Πλήρης δικαιοδοσία»

Στην υπόθεση T-337/17,

Air France-KLM, με έδρα το Παρίσι (Γαλλία), εκπροσωπούμενη από τους A. Wachsmann, A. de La Cotardière και A.-E. Herrada, δικηγόρους,

προσφεύγουσα,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους A. Dawes και C. Giolito, επικουρούμενους από την N. Coutrelis, δικηγόρο,

καθής,

με αντικείμενο προσφυγή δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως C(2017) 1742 final της Επιτροπής, της 17ης Μαρτίου 2017, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, του άρθρου 53 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ και του άρθρου 8 της συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας (Υπόθεση AT.39258 – Αερομεταφορές εμπορευμάτων), κατά το μέτρο που αφορά την προσφεύγουσα και, επικουρικώς, τη μερική ακύρωση της αποφάσεως αυτής καθώς και τη μείωση του ποσού των προστίμων που της επιβλήθηκαν,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο πενταμελές τμήμα),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

συγκείμενο από τους H. Kanninen (εισηγητή), πρόεδρο, J. Schwarcz, K. Ηλιόπουλο, D. Spielmann και I. Reine, δικαστές,

γραμματέας: E. Αρτεμίου, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 12ης Ιουνίου 2019,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση¹

[παραλειπόμενα]

II. Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 62 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 30 Μαΐου 2017 η προσφεύγουσα άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.
- 63 Στις 29 Σεπτεμβρίου 2017, η Επιτροπή κατέθεσε το υπόμνημα αντικρούσεως στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου.
- 64 Στις 3 Ιανουαρίου 2018, η προσφεύγουσα κατέθεσε το υπόμνημα απαντήσεως στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου.
- 65 Στις 28 Φεβρουαρίου 2018, η Επιτροπή κατέθεσε το υπόμνημα ανταπαντήσεως στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου.
- 66 Στις 24 Απριλίου 2019, κατόπιν προτάσεως του τετάρτου τμήματος, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 28 του Κανονισμού Διαδικασίας, να παραπέμψει την υπό κρίση υπόθεση ενώπιον πενταμελούς τμήματος.
- 67 Στις 24 Μαΐου 2019, στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπονται στο άρθρο 89 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Γενικό Δικαστήριο έθεσε γραπτές ερωτήσεις στους διαδίκους. Οι διάδικοι απάντησαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας.
- 68 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 12ης Ιουνίου 2019.
- 69 Στις 18 Ιουνίου 2019, η προσφεύγουσα προσκόμισε το έγγραφο που ζήτησε το Γενικό Δικαστήριο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 12ης Ιουνίου 2019.
- 70 Στις 24 Ιουνίου 2019, το Γενικό Δικαστήριο περάτωσε την προφορική διαδικασία.

¹ Παρατίθενται μόνον οι σκέψεις της παρούσας αποφάσεως των οποίων η δημοσίευση κρίνεται σκόπιμη από το Γενικό Δικαστήριο.

- 71 Με διάταξη της 31ης Ιουλίου 2020, το Γενικό Δικαστήριο (τέταρτο πενταμελές τμήμα), κρίνοντας ότι δεν είχε διαφωτιστεί επαρκώς και ότι έπρεπε να καλέσει τους διαδίκους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη μεταξύ των διαδίκων συζήτηση, διέταξε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας κατ' εφαρμογήν του άρθρου 113 του Κανονισμού Διαδικασίας.
- 72 Οι διάδικοι απάντησαν, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, σε σειρά ερωτήσεων που έθεσε το Γενικό Δικαστήριο στις 4 Αυγούστου 2020 και εν συνεχεία υπέβαλαν παρατηρήσεις επί των αντίστοιχων απαντήσεών τους.
- 73 Με απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2020, το Γενικό Δικαστήριο περάτωσε εκ νέου την προφορική διαδικασία.
- 74 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:
- να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση στο σύνολό της, καθόσον την αφορά·
  - επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', παράγραφος 2, στοιχείο β', παράγραφος 3, στοιχείο β', και παράγραφος 4, στοιχείο β', το άρθρο 3, στοιχείο β', καθώς και το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως και να μειώσει το ποσό των προστίμων που της επιβλήθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση·
  - όλως επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 3, στοιχείο β' και στοιχείο δ', της προσβαλλομένης αποφάσεως και να μειώσει το ποσό των προστίμων που της επιβλήθηκαν·
  - εν πάση περιπτώσει, να καταδικάσει την Επιτροπή στο σύνολο των δικαστικών εξόδων.
- 75 Η Επιτροπή ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Γενικό Δικαστήριο:
- να απορρίψει την προσφυγή·
  - να τροποποιήσει το ποσό των προστίμων που επιβλήθηκαν στην προσφεύγουσα ανακαλώντας το ευεργέτημα της γενικής μειώσεως κατά 50 % και της γενικής μειώσεως κατά 15 %, σε περίπτωση που το Γενικό Δικαστήριο κρίνει ότι ο κύκλος εργασιών από τις πωλήσεις υπηρεσιών εισερχόμενων αερομεταφορών εμπορευμάτων δεν μπορούσε να περιληφθεί στην αξία των πωλήσεων·
  - να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

III. Σκεπτικό

[παραλειπόμενα]

A. Επί του ακυρωτικού αιτήματος

[παραλειπόμενα]

1. Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αφορά παρανομίες διαπραχθείσες κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France και της AF και για μέρος των πρακτικών της KLM

- 213 Ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή παρανόμως της καταλόγισε την ευθύνη για πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France και της AF και για μέρος των πρακτικών της KLM, διαρθρώνεται σε δύο σκέλη, εκ των οποίων το πρώτο αφορά παρανομίες διαπραχθείσες από την Επιτροπή κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της AF από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004 και το δεύτερο αφορά παρανομίες που διέπραξε η Επιτροπή κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France που έλαβαν χώρα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004.
- 214 Εξάλλου, η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι, στην αιτιολογική σκέψη 1085 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ανέφερε ότι η ίδια και η AF έπρεπε να θεωρηθούν από κοινού και εις ολόκληρον υπεύθυνες για την καταβολή του προστίμου λόγω της συμμετοχής τους στην παράβαση. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι δεν μετέσχε, άμεσα ή έμμεσα, στις πρακτικές που αναφέρονται, καθόσον μόνον η AF έλαβε μέρος στις πρακτικές αυτές.
- 215 Το Γενικό Δικαστήριο θα αποφανθεί επί της αιτιάσεως αυτής από κοινού με το δεύτερο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, στο μέτρο που η αιτίαση αυτή και το δεύτερο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους.

α) Επί του πρώτου σκέλους, το οποίο αφορά παρανομίες κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για πρακτικές της AF από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004

- 216 Το υπό κρίση σκέλος, με το οποίο η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παρανόμως της καταλόγισε την ευθύνη για τις πρακτικές της AF από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004, διαρθρώνεται σε τέσσερις αιτιάσεις που αφορούν, η πρώτη, σφάλμα κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, η δεύτερη, την ανεπαρκή αιτιολογία ως προς την απόρριψη των στοιχείων που πιστοποιούν την αυτονομία της AF και της KLM, η τρίτη, σφάλματα κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της AF και της KLM από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και η τέταρτη, την παραβίαση των αρχών της προσωπικής ευθύνης και της εξατομίκευσης των ποινών και των κυρώσεων.
- 217 Πρέπει καταρχάς να εξεταστεί η δεύτερη αιτίαση, η οποία αφορά την τήρηση ουσιώδους τύπου εκ μέρους της Επιτροπής.

1) Επί της δεύτερης αιτιάσεως, η οποία αφορά ανεπαρκή αιτιολογία ως προς την απόρριψη των στοιχείων που αποδεικνύουν την αυτονομία της AF και της KLM

- 218 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε επαρκώς την απόρριψη των στοιχείων που αποδεικνύουν την αυτονομία της AF και της KLM, καθόσον αναφέρθηκε απλώς εμμέσως στα στοιχεία αυτά και ισχυρίστηκε ότι, όσον αφορά την AF, δεν αρκούσαν για να ανατρέψουν το τεκμήριο περί ασκήσεως καθοριστικής επιρροής. Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή υποχρεούτο, παρόλα αυτά, να εξετάσει συγκεκριμένα το σύνολο των στοιχείων τα οποία αποδεικνύουν την εν λόγω αυτονομία και να λάβει θέση με τεκμηριωμένο τρόπο όσον

αφορά την ανατροπή του τεκμηρίου περί ευθύνης. Η απλή παραπομπή, στην αιτιολογική σκέψη 1083 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στη νομολογία που παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 1073 της ίδιας αποφάσεως καθώς και τα στοιχεία που απαριθμούνται στο εμπιστευτικό παράρτημα της εν λόγω αποφάσεως δεν επαρκούν. Όσον αφορά την KLM, η Επιτροπή υπέχει ακόμη μεγαλύτερη υποχρέωση αιτιολογήσεως καθόσον αναγνώρισε ότι δεν εφάρμοσε το τεκμήριο περί ευθύνης. Ούτε καν μνημονεύει στην απόφαση αυτή τα στοιχεία βάσει των οποίων τεκμηριώνεται η αυτονομία της KLM. Εξάλλου, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αναγνώρισε ότι, στην εν λόγω απόφαση, δεν αιτιολόγησε την εκ μέρους της απόρριψη του αποδεικτικού χαρακτήρα των στοιχείων που προσκομίστηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία.

- 219 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 220 Υπενθυμίζεται, εκ προοιμίου, ότι παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού εκ μέρους θυγατρικής εταιρίας μπορεί να καταλογισθεί στη μητρική, ιδίως, οσάκις η θυγατρική αυτή, μολονότι έχει χωριστή νομική προσωπικότητα, δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει κατ' ουσίαν τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας, λαμβανομένων, ιδίως, υπόψη των οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών που υφίστανται μεταξύ των δύο αυτών νομικών προσώπων (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 30).
- 221 Συγκεκριμένα, σε τέτοια περίπτωση, δεδομένου ότι η μητρική και η θυγατρική της εταιρία συνιστούν μέρη της ίδιας οικονομικής ενότητας, αποτελώντας έτσι ενιαία επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, η Επιτροπή μπορεί να απευθύνει στη μητρική εταιρία απόφαση περί επιβολής προστίμων χωρίς να απαιτείται να αποδείξει την προσωπική συμμετοχή της εν λόγω εταιρίας στην παράβαση (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 31).
- 222 Στην ειδική περίπτωση κατά την οποία μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής που διέπραξε παράβαση των κανόνων της Ένωσης περί ανταγωνισμού, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι αφενός μεν αυτή η μητρική εταιρία μπορεί να ασκεί καθοριστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής, αφετέρου δε υφίσταται μαχητό τεκμήριο περί του ότι η εν λόγω μητρική εταιρία ασκεί πράγματι τέτοια επιρροή (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 32).
- 223 Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να αποδείξει η Επιτροπή ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου θυγατρικής προκειμένου να γίνει δεκτό ότι η εν λόγω μητρική ασκεί πράγματι καθοριστική επιρροή στην εμπορική πολιτική της θυγατρικής αυτής. Η Επιτροπή δύναται εν συνεχεία να κρίνει ότι η μητρική εταιρία ευθύνεται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική της προστίμου, εκτός αν η μητρική εταιρία αυτή, στην οποία απόκειται να ανατρέψει αυτό το τεκμήριο, προσκομίσει στοιχεία που αποδεικνύουν επαρκώς ότι η θυγατρική της ενεργεί αυτόνομα στην αγορά (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 33).
- 224 Επιπλέον, οσάκις απόφαση περί εφαρμογής των σχετικών με το δίκαιο του ανταγωνισμού κανόνων της Ένωσης αφορά πλείονες αποδέκτες και σχετίζεται με το ζήτημα του καταλογισμού της παραβάσεως, πρέπει να περιέχει επαρκή αιτιολογία όσον αφορά καθέναν από τους αποδέκτες της, ειδικώς δε όσον αφορά εκείνους οι οποίοι, κατά την απόφαση αυτή, πρέπει να φέρουν το βάρος της παραβάσεως αυτής. Ως εκ τούτου, όσον αφορά μητρική εταιρία που κρίνεται υπεύθυνη για τη συνιστώσα παράβαση συμπεριφορά της θυγατρικής της, μια τέτοια απόφαση

πρέπει, καταρχήν, να περιέχει σκεπτικό δυνάμενο να δικαιολογήσει τον καταλογισμό της παραβάσεως στην εταιρία αυτή (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 34).

- 225 Όσον αφορά, ειδικότερα, απόφαση της Επιτροπής η οποία στηρίζεται αποκλειστικώς, όσον αφορά ορισμένους αποδέκτες, στο τεκμήριο περί πραγματικής ασκήσεως καθοριστικής επιρροής, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή υποχρεούται εν πάση περιπτώσει, άλλως το τεκμήριο καθίσταται εν τοις πράγμασι αμάχητο, να εκθέσει με κατάλληλο τρόπο στους αποδέκτες αυτούς τους λόγους για τους οποίους τα προβληθέντα πραγματικά και νομικά στοιχεία δεν ήταν επαρκή για να ανατραπεί το εν λόγω τεκμήριο (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 35).
- 226 Εντούτοις, ουδόλως υποχρεούται η Επιτροπή να στηρίζεται αποκλειστικώς στο εν λόγω τεκμήριο. Συγκεκριμένα, ουδόλως αποκλείεται το θεσμικό αυτό όργανο να αποδεικνύει την εκ μέρους μητρικής εταιρίας άσκηση καθοριστικής επιρροής στη θυγατρική της μέσω άλλων αποδεικτικών στοιχείων ή μέσω συνδυασμού των στοιχείων αυτών με το εν λόγω κριτήριο. Στην τελευταία περίπτωση, πρόκειται για την αποκαλούμενη μέθοδο της «διπλής βάσεως» (απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψεις 36 και 37).
- 227 Όσον αφορά απόφαση η οποία στηρίζει τον καταλογισμό της ευθύνης στη μητρική εταιρία για παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της σε μέθοδο διπλής βάσεως, η συνολική εκτίμηση των στοιχείων που προσκομίζει η μητρική εταιρία, στο μέτρο που είναι κρίσιμα για την ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου, είναι καταρχήν σύμφωνη με τον βαθμό αιτιολογήσεως που υπέχει η Επιτροπή, δεδομένου ότι δύναται να παράσχει στη μητρική εταιρία τη δυνατότητα να λάβει γνώση των λόγων για τους οποίους αποφάσισε η Επιτροπή να της καταλογίσει την ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της εταιρία (πρβλ. απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-247/11 P και C-253/11 P, EU:C:2014:257, σκέψη 42).
- 228 Τέλος, κατά πάγια νομολογία, μολοντί η Επιτροπή υποχρεούται βεβαίως να αιτιολογεί τις αποφάσεις της αναφέροντας τα νομικά και πραγματικά στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η νομιμότητα του μέτρου καθώς και τις σκέψεις που την οδήγησαν στη λήψη της αποφάσεως της, εντούτοις δεν απαιτείται να εξετάζει όλα τα νομικά και πραγματικά ζητήματα που έχουν εγείρει οι ενδιαφερόμενοι κατά τη διοικητική διαδικασία, και ιδίως να λαμβάνει θέση ως προς στοιχεία που είναι προδήλως άσχετα, ασήμαντα ή σαφώς δευτερεύοντα (βλ. απόφαση της 6ης Φεβρουαρίου 2014, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, T-40/10, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2014:61, σκέψη 168 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 229 Εν προκειμένω, καταρχάς, όσον αφορά την απόρριψη των στοιχείων που προέβαλε η προσφεύγουσα προς απόδειξη της αυτονομίας της AF, η Επιτροπή, αφού υπενθύμισε, στις αιτιολογικές σκέψεις 1070 έως 1073 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τις αρχές που διέπουν τον προσδιορισμό των προσώπων τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα για παραβατική συμπεριφορά εντός της ίδιας οικονομικής ενότητας, επισήμανε, στις αιτιολογικές σκέψεις 1081 έως 1084 της εν λόγω αποφάσεως, τα εξής:

«1081 Οι υπάλληλοι της [AF] συμμετείχαν στην παράβαση από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006.

1082 Ωστόσο, κατά την ίδια περίοδο, [η προσφεύγουσα] κατείχε το 100 % των οικονομικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων ψήφου στην [AF].

1083 Επομένως, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε [στο σημείο 6.1 της αποφάσεως αυτής], τεκμαίρεται [ότι] κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής [η προσφεύγουσα] άσκησε καθοριστική επιρροή επί της [AF]. [Η προσφεύγουσα] δεν προσκόμισε επαρκείς αποδείξεις για να ανατρέψει το τεκμήριο ότι άσκησε καθοριστική επιρροή επί της [AF]. Κατά συνέπεια, για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, του άρθρου 53 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ και του άρθρου 8 της συμφωνίας [αεροπορικών μεταφορών ΕΚ-Ελβετίας], [η προσφεύγουσα] και η [AF] ανήκουν στην ίδια επιχείρηση που διέπραξε την παράβαση από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006.

1084 Εκτός από την πλήρη κυριότητα, υπάρχουν και άλλα στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, [η προσφεύγουσα] άσκησε καθοριστική επιρροή επί της [AF] ή, τουλάχιστον, ενισχύουν το τεκμήριο προς την κατεύθυνση αυτή (βλ. εμπιστευτικό παράρτημα [της ίδιας αποφάσεως] στο οποίο έχει πρόσβαση μόνο [η προσφεύγουσα]).»

- 230 Το εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως το οποίο περιλαμβάνει τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία περί των οποίων γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 1084 της εν λόγω αποφάσεως έχει, όσον αφορά την AF, ως εξής:

[εμπιστευτικό]²

- 231 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, για να καταλογίσει στην προσφεύγουσα την ευθύνη για τις πρακτικές της AF, η Επιτροπή στηρίχθηκε τόσο στο τεκμήριο περί πραγματικής ασκήσεως καθοριστικής επιρροής, λόγω του ελέγχου που συνεπαγόταν η κατοχή από την προσφεύγουσα του συνόλου του κεφαλαίου της AF και των δικαιωμάτων ψήφου που συνδέονταν με τις μετοχές της AF, όσο και σε ενδείξεις οι οποίες τεκμηριώνουν την πραγματική άσκηση. Συναφώς, η Επιτροπή στηρίχθηκε, πρώτον, στις εξουσίες διευθύνσεως, χάραξης των κατευθύνσεων, και ελέγχου που διέθετε η προσφεύγουσα επί των δραστηριοτήτων της AF μέσω των διαφόρων εταιρικών οργάνων της, δεύτερον, στην ύπαρξη κοινής δομής στην AF και στην KLM όσον αφορά ειδικά τον ναύλο και, τρίτον, στο γεγονός ότι πλείονες διευθυντές κατείχαν θέσεις τόσο στην προσφεύγουσα όσο και στην AF.
- 232 Όσον αφορά, εν συνεχεία, την απόρριψη των στοιχείων που προέβαλε η προσφεύγουσα προς απόδειξη της αυτονομίας της KLM, η Επιτροπή επισήμανε, στις αιτιολογικές σκέψεις 1086 έως 1088 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«1086 Υπάλληλοι της [KLM] μετείχαν στην παράβαση από τις 21 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006, δηλαδή καθ' όλη τη διάρκεια της παραβάσεως. Επομένως, η KLM πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνη για την άμεση συμμετοχή της στην παράβαση.

1087 Όπως εξηγήθηκε [στο σημείο 2.2 της εν λόγω αποφάσεως], στις 5 Μαΐου 2004 [η πρώην εταιρία Air France] απέκτησε τον έλεγχο της KLM. Από τις 5 Μαΐου 2004, [η προσφεύγουσα] κατέχει το 97,5 % των οικονομικών δικαιωμάτων και το 49 % των δικαιωμάτων ψήφου στην KLM.

1088 Για τους λόγους που εκτίθενται στο εμπιστευτικό παράρτημα [της αποφάσεως αυτής] στο οποίο έχει πρόσβαση μόνον η [προσφεύγουσα], η Επιτροπή θεωρεί ότι από τις 5 Μαΐου 2004 η [προσφεύγουσα] άσκησε καθοριστική επιρροή επί της KLM.»

² Εμπιστευτικά στοιχεία που δεν αποκαλύπτονται.

233 Το εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως το οποίο περιλαμβάνει τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία περί των οποίων γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 1088 της εν λόγω αποφάσεως έχει, όσον αφορά την KLM, ως εξής:

[εμπιστευτικό]

234 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, για να καταλογίσει στην προσφεύγουσα την ευθύνη για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006, η Επιτροπή στηρίχθηκε τόσο στη συμμετοχή στο κεφάλαιο όσο και στα δικαιώματα ψήφου που κατείχε η προσφεύγουσα στην KLM όσο και σε πρόσθετες ενδείξεις οι οποίες τεκμηριώνουν την πραγματική άσκηση καθοριστικής επιρροής επ' αυτής. Συναφώς, η Επιτροπή στηρίχθηκε, πρώτον, στις εξουσίες διευθύνσεως, χάραξης των κατευθύνσεων και ελέγχου που διέθετε η προσφεύγουσα επί των δραστηριοτήτων της KLM μέσω των διαφόρων εταιρικών οργάνων της, δεύτερον, στην ύπαρξη κοινής δομής στην AF και στην KLM όσον αφορά ειδικά τον ναύλο και, τρίτον, στο γεγονός ότι πλείονες διευθυντές κατείχαν θέσεις τόσο στην προσφεύγουσα όσο και στην KLM.

235 Η προσφεύγουσα, όμως, με την απάντησή της στην έκθεση αιτιάσεων, ανέφερε απλώς, ότι ήταν «εταιρία χαρτοφυλακίου η οποία ουδεμία επιχειρησιακή δραστηριότητα ασκεί στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών» και ότι «σε καμία περίπτωση δεν ενεπλάκη καθ' οιονδήποτε τρόπο στις προβαλλόμενες πρακτικές».

236 Κατόπιν των προεκτεθέντων, δεν μπορεί βασίμως να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι δεν παρέσχε εμπειριστατωμένη αιτιολογία, σύμφωνη προς τις επιταγές που απορρέουν από τη νομολογία, όσον αφορά την απόρριψη των στοιχείων που αποδεικνύουν την αυτονομία της AF και της KLM.

237 Επιπλέον, οι τέσσερις αποφάσεις που επικαλείται η προσφεύγουσα με το δικόγραφο της προσφυγής, οι οποίες αφορούν το επίπεδο αιτιολογίας που απαιτείται εκ μέρους της Επιτροπής ενόψει αντίθετων στοιχείων προβληθέντων κατά τη διοικητική διαδικασία για την ανατροπή του τεκμηρίου περί πραγματικής ασκήσεως καθοριστικής επιρροής, εντάσσονταν σε πλαίσιο διαφορετικό από αυτό της υπό κρίση υποθέσεως.

238 Αφενός, το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (C-521/09 P, EU:C:2011:620), έλαβε, μεταξύ άλλων, υπόψη ιδιαίτερες περιστάσεις οι οποίες αφορούσαν μεταβολή της προγενέστερης πολιτικής της Επιτροπής ως προς τη λήψη αποφάσεων που συνίστατο στη συστηματική εφαρμογή της μεθόδου της διπλής βάσεως (πρβλ. διάταξη της 7ης Φεβρουαρίου 2012, Total και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-421/11 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2012:60, σκέψη 58).

239 Αφετέρου, το περιεχόμενο των αποφάσεων της 16ης Ιουνίου 2011, Air liquide κατά Επιτροπής (T-185/06, EU:T:2011:275), της 16ης Ιουνίου 2011, Edison κατά Επιτροπής (T-196/06, EU:T:2011:281), και της 27ης Νοεμβρίου 2014, Alstom κατά Επιτροπής (T-517/09, EU:T:2014:999), πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 226 και 227 ανωτέρω, βάσει της οποίας όταν η Επιτροπή συνδυάζει, όπως εν προκειμένω όσον αφορά τον καταλογισμό της ευθύνης για τις πρακτικές της AF, τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την πραγματική άσκηση καθοριστικής επιρροής με το τεκμήριο μιας τέτοιας ασκήσεως, προσφεύγοντας σε συνολική εκτίμηση και μη αποφαινόμενη επί καθενός από τα στοιχεία αυτά, αιτιολογεί επαρκώς την εκ μέρους της απόρριψη των αντίθετων αποδεικτικών στοιχείων τα οποία προσκομίζει η επιχείρηση που κατηγορείται.

240 Συνεπώς, η υπό κρίση αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

2) *Επί της πρώτης αιτιάσεως, η οποία αφορά εσφαλμένο καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004*

- 241 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι συστάθηκε ως εταιρία χαρτοφυλακίου μόλις στις 15 Σεπτεμβρίου 2004. Κατά την άποψή της, όμως, μητρική εταιρία δεν μπορεί να κριθεί υπεύθυνη για την παραβατική συμπεριφορά της θυγατρικής της για την περίοδο πριν από την εξαγορά της θυγατρικής αυτής όταν η θυγατρική εξακολουθεί τη δραστηριότητά της στη σχετική αγορά μετά την εξαγορά της. Συνεπώς, εκτιμά ότι δεν μπορεί να κριθεί υπεύθυνη για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004, αντιθέτως προς ό,τι προκύπτει από το σημείο 1089 της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 242 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 243 Εν προκειμένω, από την αιτιολογική σκέψη 1087 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, από τις 5 Μαΐου 2004, η προσφεύγουσα κατέχει το 97,5 % του κεφαλαίου και το 49 % των δικαιωμάτων ψήφου στην KLM.
- 244 Βεβαίως, όπως ορθώς επισημαίνει η προσφεύγουσα, ο φορέας ο οποίος, στις 5 Μαΐου 2004, είχε τη συμμετοχή αυτή και τα εν λόγω δικαιώματα ψήφου στην KLM έφερε την επωνυμία Air France SA, ήτοι η πρώην εταιρία Air France (πρβλ. σκέψη 53 ανωτέρω).
- 245 Ωστόσο, δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι η προσφεύγουσα και η πρώην εταιρία Air France είναι ένα και το αυτό νομικό πρόσωπο. Βεβαίως, η Επιτροπή αναφέρθηκε στην έννοια της «νομικής διαδοχής» στην αιτιολογική σκέψη 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ωστόσο, από την εν λόγω αιτιολογική σκέψη καθώς και από την αιτιολογική σκέψη 22 της αποφάσεως αυτής προκύπτει αναμφίβολα ότι η πρώην εταιρία Air France, κατόπιν μετατροπής σε εταιρία χαρτοφυλακίου και μεταβολής της εταιρικής επωνυμίας, «έγινε» η προσφεύγουσα.
- 246 Ειδικότερα, η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 22, επισήμανε τα εξής:
- «Στις 5 Μαΐου 2004, [η πρώην εταιρία Air France] απέκτησε τον αποκλειστικό έλεγχο της [KLM] κατόπιν της δημόσιας προσφοράς εξαγοράς [της πρώην εταιρίας Air France] των μετοχών της KLM. Έκτοτε, [η πρώην εταιρία Air France] και η KLM ανήκουν στον όμιλο [AF] -KLM. Στις 15 Σεπτεμβρίου 2004, [η πρώην εταιρία Air France] μετετράπη σε εταιρία χαρτοφυλακίου και μετονομάστηκε σε [AF] -KLM, ενώ οι δραστηριότητες αεροπορικών μεταφορών τ[ης πρώην εταιρίας Air France] μεταφέρθηκαν σε θυγατρική εταιρία με την επωνυμία “Air France Compagnie Aérienne”, και μετονομάστηκε σε [AF].»
- 247 Επομένως, όσον αφορά τον έλεγχο της KLM από τις 5 Μαΐου έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, η προσφεύγουσα εξακολούθησε να ασκεί τα δικαιώματα και να αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που είχε αποκτήσει όταν εμφανιζόταν ακόμη υπό την επωνυμία της πρώην εταιρίας Air France.
- 248 Συνεπώς, η προσφεύγουσα κακώς υποστηρίζει ότι, καθόσον η Επιτροπή καταλόγισε σ’ αυτήν την ευθύνη για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, έκρινε ότι ήταν υπεύθυνη για την παραβατική συμπεριφορά της θυγατρικής της για την περίοδο πριν από την εξαγορά της.
- 249 Επομένως, η υπό κρίση αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

3) *Επί της τρίτης αιτιάσεως, η οποία αφορά σφάλματα κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της AF και της KLM από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004*

- 250 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι κακώς η Επιτροπή της καταλόγισε την ευθύνη για τις πρακτικές της AF και της KLM από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, δεδομένου ότι δεν άσκησε καθοριστική επιρροή επί των εταιριών αυτών. Ισχυρίζεται ότι, από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, είναι απλώς χρηματοοικονομική εταιρία χαρτοφυλακίου η οποία ουδεμία δραστηριότητα ασκεί στον τομέα αερομεταφοράς εμπορευμάτων. Υποστηρίζει ότι είχε, απλώς, αφενός, ρόλο όσον αφορά τον συντονισμό και τη χρηματοοικονομική ενοποίηση ο οποίος συνίστατο στη μέριμνα για την τήρηση των νομικών υποχρεώσεων ως προς τα λογιστικά ζητήματα και τον τομέα της επικοινωνίας και της χρηματοοικονομικής διαφάνειας και, αφετέρου, ρόλο όσον αφορά τον καθορισμό της συνολικής στρατηγικής της AF και της KLM, χωρίς ωστόσο να αναμειγνύεται στις επιχειρησιακές και εμπορικές δραστηριότητές τους ούτε να τις κατευθύνει καθ' οιονδήποτε τρόπο. Η AF και η KLM καθορίζουν κατά τρόπο αυτόνομο την εμπορική πολιτική τους, τη στρατηγική τους, τον προϋπολογισμό τους και τη συμπεριφορά τους στον τομέα αερομεταφοράς εμπορευμάτων.
- 251 Συναφώς, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι τα στοιχεία που επικαλείται η Επιτροπή στο εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αποδεικνύουν την άσκηση εκ μέρους της καθοριστικής επιρροής επί της AF και της KLM. Πρώτον, ισχυρίζεται ότι η επιτροπή διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας ουδέποτε απηύθυνε «δεσμευτικές συστάσεις» στην AF και στην KLM. Δεύτερον, επισημαίνει ότι δεν υφίσταται ιεραρχική σχέση, μέσω του διοικητικού της συμβουλίου και της επιτροπής διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας, μεταξύ της ίδιας, αφενός, και της AF και της KLM, αφετέρου. Όλες οι αποφάσεις σχετικά με τη δραστηριότητα αερομεταφοράς εμπορευμάτων της AF και της KLM κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα είχαν ανατεθεί στην AF Cargo και στην KLM Cargo καθώς και στην «Joint Cargo Management Committee» (στο εξής: JCMC). Τρίτον, η προσφεύγουσα σημειώνει ότι κανένα μέλος των διευθυντικών οργάνων της από εκείνα που μνημονεύονται στο εν λόγω παράρτημα και τα οποία, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, μετείχαν στα διευθυντικά όργανα της AF ή της KLM δεν αναμείχθηκε στις δραστηριότητες αερομεταφοράς εμπορευμάτων της AF ή σε εκείνες της KLM. Τέταρτον, ισχυρίζεται ότι η JCMC αποτελεί απλώς όργανο συντονισμού των δραστηριοτήτων αερομεταφοράς εμπορευμάτων της AF και της KLM η οποία παρεμβαίνει μόνο όσον αφορά τις δραστηριότητες αυτές, οπότε δεν θα μπορούσε να τη χρησιμοποιήσει με σκοπό να αναμιχθεί στην εμπορική πολιτική της AF ή της KLM.
- 252 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 253 Προκαταρκτικώς, πρέπει να γίνει διάκριση αναλόγως του αν η υπό κρίση αιτίαση βάλλει κατά των εκτιμήσεων της Επιτροπής που αφορούν τον καταλογισμό της ευθύνης για τις πρακτικές της AF ή κατά των εκτιμήσεων σχετικά με τον καταλογισμό της ευθύνης για τις πρακτικές της KLM.
- 254 Στην πρώτη περίπτωση, λαμβανομένου υπόψη του τεκμηρίου περί πραγματικής ασκήσεως καθοριστικής επιρροής λόγω του ελέγχου τον οποίο συνεπάγεται η εκ μέρους της προσφεύγουσας κατοχή του συνόλου του κεφαλαίου της AF και των δικαιωμάτων ψήφου που συνδέονται με τις μετοχές της AF, στην εν λόγω μητρική εταιρία εναπόκειται, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 223 ανωτέρω, να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία ικανά να αποδείξουν επαρκώς ότι η θυγατρική της συμπεριφερόταν αυτόνομα στην αγορά και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να ανατρέψει το εν λόγω τεκμήριο.

- 255 Στη δεύτερη περίπτωση, καθόσον δεν εφαρμόζεται το επίμαχο τεκμήριο, η προσφεύγουσα υποχρεούται μόνο να τεκμηριώσει ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι η KLM δεν καθόριζε αυτόνομα τη συμπεριφορά της στην αγορά.
- 256 Εν προκειμένω, παρατηρείται ότι η προσφεύγουσα προβάλλει διάφορα επιχειρήματα προς αντίκρουση των στοιχείων τα οποία έλαβε υπόψη η Επιτροπή στο εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως προκειμένου να τεκμηριώσει της άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της AF. Πρέπει, ωστόσο, να ληφθούν υπόψη τα επιχειρήματα αυτά προκειμένου να εξεταστεί αν ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι η προσφεύγουσα δεν ανέτρεψε το επίμαχο τεκμήριο. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι τα εν λόγω επιχειρήματα στηρίζονται, κατ' ουσίαν, στις ίδιες πραγματικές περιστάσεις με εκείνες που πρόβαλε η προσφεύγουσα για να ανατρέψει το επίμαχο τεκμήριο. Όσον αφορά τους πραγματικούς ισχυρισμούς που προβάλλονται προς στήριξη της επιχειρηματολογίας η οποία βάζει κατά των στοιχείων αυτών τα οποία, όμως, η προσφεύγουσα δεν επανέλαβε προκειμένου να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο οφείλει να τα λάβει υπόψη του ως κρίσιμο στοιχείο προκειμένου να εκτιμήσει αν η AF καθόριζε κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2016, Evonik Degussa και AlzChem κατά Επιτροπής, C-155/14 P, EU:C:2016:446, σκέψη 33). Τούτο ισχύει, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι δεν υπήρξαν «δεσμευτικές συστάσεις» από την επιτροπή διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας της προσφεύγουσας.
- 257 Η υπό κρίση αιτίαση πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων.
- 258 Πρώτον, πρέπει καταρχάς να σημειωθεί ότι η επίκληση από την προσφεύγουσα της φύσης της ως χρηματοδοτικής εταιρίας χαρτοφυλακίου δεν είναι ικανή, αυτή καθαυτήν, να θέσει υπό αμφισβήτηση τη διαπίστωση ότι ασκεί πράγματι αποφασιστική επιρροή επί της AF και της KLM (πρβλ. αποφάσεις της 24ης Μαρτίου 2011, Legris Industries κατά Επιτροπής, T-376/06, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2011:107, σκέψεις 50 και 51, και της 14ης Ιουλίου 2011, Arkema France κατά Επιτροπής, T-189/06, EU:T:2011:377, σκέψη 74). Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο ομίλου εταιριών, η εταιρία χαρτοφυλακίου που συντονίζει, μεταξύ άλλων, τις επενδύσεις εντός του ομίλου συνήθως συγκεντρώνει τις συμμετοχές της σε διάφορες εταιρίες, με σκοπό την εξασφάλιση ενιαίας διοικήσεως, ιδίως διά του ελέγχου των οικονομικών πόρων (απόφαση της 15ης Ιουλίου 2015, HIT Groep κατά Επιτροπής, T-436/10, EU:T:2015:514, σκέψη 125).
- 259 Όσον αφορά τον εκ μέρους της προσφεύγουσας καθορισμό της γενικής στρατηγικής της AF και της KLM, και το ευρύ πεδίο εφαρμογής της στρατηγικής αυτής στο μέτρο που ενθάρρυνε, κατά το ουσιώδες μέρος τους, αναπτυξιακά μέτρα για τον όμιλο του οποίου η προσφεύγουσα είναι επικεφαλής μητρική εταιρία, τούτο όχι μόνο δεν αποτελεί ένδειξη ότι δεν υπήρχε καθοριστική επιρροή, αλλά αντιθέτως τεκμηριώνονται οι διαπιστώσεις στις οποίες κατέληξε η Επιτροπή στην προσβαλλόμενη απόφαση.
- 260 Ακόμη και αν υποθεθεί, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ότι ο ρόλος αυτός δεν έφθανε μέχρι την ανάμειξη της στις επιχειρησιακές και εμπορικές δραστηριότητες της AF και της KLM, πρέπει να υπομνησθεί ότι η καθοριστική επιρροή που μπορεί να δικαιολογήσει τον καταλογισμό στη μητρική εταιρία της ευθύνης για την παράβαση που διέπραξε η θυγατρική της μπορεί να αφορά μόνον τη *stricto sensu* εμπορική πολιτική της θυγατρικής αυτής (απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2014, Gigaset κατά Επιτροπής, T-395/09, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2014:23, σκέψη 45), ή να μη συνδέεται απαραίτητα με την καθημερινή διαχείριση της θυγατρικής αυτής (απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2013, Gigaset κατά Επιτροπής, C-179/12, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:605, σκέψη 64).

- 261 Κατά τα λοιπά, επισημαίνεται ότι ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι δεν αναμείχθηκε στις επιχειρησιακές και εμπορικές δραστηριότητες των θυγατρικών της όχι μόνον δεν τεκμηριώνεται από κανένα αποδεικτικό στοιχείο, αλλά αντικρούεται εν μέρει από τις προηγούμενες δηλώσεις της, στις οποίες προέβη με την απάντησή της της 29ης Ιουνίου 2007 στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής της 12ης Ιουνίου 2007, το οποίο εστάλη κατά τη διάρκεια της έρευνας και προσκομίστηκε ως παράρτημα του δικογράφου της προσφυγής. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις δηλώσεις αυτές, «[τ]ο διοικητικό συμβούλιο της [προσφεύγουσας] [...] παρενέβαινε [...] στις γενικές κατευθύνσεις εμπορικής πολιτικής των βασικών κλάδων του ομίλου Air France-KLM».
- 262 Δεύτερον, όσον αφορά το επιχείρημα ότι η AF και η KLM καθόριζαν κατά τρόπο αυτόνομο την εμπορική πολιτική τους, τη στρατηγική τους, τον προϋπολογισμό τους και τη συμπεριφορά τους στον τομέα αερομεταφοράς εμπορευμάτων επισημαίνεται, καταρχάς, ότι η προσφεύγουσα προβάλλει, εκ νέου, απλούς ισχυρισμούς. Επίσης, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στηρίζεται κατ' ουσίαν στο ότι τα τμήματα AF Cargo και KLM Cargo ήταν αυτόνομα σε σχέση με τις οντότητες στις οποίες υπάγονται, αντιστοίχως, την AF και την KLM, οπότε δεν μπορεί να τεκμηριωθεί η αυτονομία της AF και της KLM έναντι της προσφεύγουσας. Τέλος, τα παραδείγματα σχετικά με τους τομείς που αναφέρει η προσφεύγουσα, ως προς τους οποίους υπήρχε η προβαλλόμενη αυτονομία της AF Cargo και της KLM Cargo, όπως είναι, σε επιχειρησιακό επίπεδο, η υλοποίηση των δραστηριοτήτων υλικοτεχνικής υποστήριξης που είναι σύμφυτες με τις δραστηριότητες αερομεταφοράς εμπορευμάτων ή, σε στρατηγικό επίπεδο, η θέσπιση και ο καθορισμός επίναυλου, δεν είναι αντιφατικά με τη γενικότερη διεύθυνση της στρατηγικής την οποία η προσφεύγουσα δηλώνει ότι εξασφαλίζει η ίδια. Συγκεκριμένα, σε έναν όμιλο εταιριών, ο καταμερισμός των εργασιών αποτελεί σύνηθες φαινόμενο (πρβλ. απόφαση της 14ης Ιουλίου 2011, Arkema France κατά Επιτροπής, T-189/06, EU:T:2011:377, σκέψη 76).
- 263 Τρίτον, όσον αφορά το ότι η επιτροπή διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας της προσφεύγουσας δεν απηύθυνε «δεσμευτικές συστάσεις» προς την AF και την KLM, τούτο αφορά τη νομική σχέση μεταξύ της προσφεύγουσας και των θυγατρικών της. Υπό τις συνθήκες αυτές, μολονότι το γεγονός αυτό προβάλλεται προς αντίκρουση των στοιχείων που απαριθμούνται στο εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης απόφασης, εντούτοις πρέπει τώρα να εξεταστεί αν τούτο μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση τις διαπιστώσεις της Επιτροπής σχετικά με το γεγονός ότι οι θυγατρικές της δεν ήταν αυτόνομες.
- 264 Αφενός, διαπιστώνεται ότι η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε προς στήριξη του ισχυρισμού της το παραμικρό αποδεικτικό στοιχείο, όπως τις εκθέσεις ή τα πρακτικά των συνεδριάσεων της επιτροπής διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας.
- 265 Αφετέρου, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η επιτροπή διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας συνεδρίαζε από τη σύστασή της το 2004 έως τη λήξη της περιόδου διαπράξεως της παραβάσεως. Εξάλλου, από την απάντησή της της 29ης Ιουνίου 2007 στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής της 12ης Ιουνίου 2007 προκύπτει ότι η εν λόγω επιτροπή όντως συνεδρίασε κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής και ότι «[είχε] [...] παρέμβει κυρίως σ[τ]α ζητήματα [στρατηγικής σημασίας]».
- 266 Πάντως, λαμβανομένου υπόψη του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της επιτροπής διαχειρίσεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας, όπως προκύπτουν από τα αποσπάσματα των ετήσιων εκθέσεων της προσφεύγουσας για τα έτη 2004/2005 και 2005/2006, τα οποία επισυνάπτονται στην απάντησή της της 29ης Ιουνίου 2007, δεν φαίνεται ιδιαίτερα αξιόπιστος ο ισχυρισμός ότι σκοπός των συζητήσεων της επιτροπής αυτής δεν ήταν ειδικά ο συντονισμός της στρατηγικής των θυγατρικών AF και KLM. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα αποσπάσματα αυτά, «οι αποφάσεις [της

εν λόγω επιτροπής] εκφράζουν την κοινή θέση της AF και της KLM ως προς κάθε σημαντική στρατηγική απόφαση που αφορά τους εμπορικούς, χρηματοοικονομικούς, τεχνικούς και επιχειρησιακούς τομείς».

- 267 Όσον αφορά ειδικότερα τις «δεσμευτικές συστάσεις», διευκρινίζεται ότι «η [επιτροπή διαχείρισεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας] διατυπώνει υποχρεωτικές συστάσεις επί των προαναφερθέντων θεμάτων προς το διοικητικό συμβούλιο της [AF], την εκτελεστική επιτροπή και το εποπτικό συμβούλιο της KLM» και ότι «[ο] πρόεδρος της εκτελεστικής επιτροπής της KLM, ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου [AF] και οποιοσδήποτε πρόεδρος και διαχειριστής ή βασικό προσωπικό των συνδυασμένων φορέων ή των θυγατρικών τους δεν μπορούν να λαμβάνουν ή να εφαρμόζουν αποφάσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά επιτροπή διαχείρισεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας». Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η παρέμβαση της AF και της KLM σε ορισμένους τομείς συμφυείς με τη δραστηριότητά τους εξαρτάτο από την έκδοση, από την επιτροπή διαχείρισεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας της προσφεύγουσας, δεσμευτικών (ή υποχρεωτικών) συστάσεων. Εν προκειμένω, όμως, η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει την παραμικρή απόδειξη ούτε το παραμικρό πραγματικό στοιχείο που θα μπορούσε να διαφωτίσει το Γενικό Δικαστήριο σχετικά με το ότι μπορεί η εν λόγω επιτροπή να μην άσκησε τα προνόμια που είχε.
- 268 Κατόπιν των ανωτέρω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα δεν κατόρθωσε να ανατρέψει το τεκμήριο, το οποίο συνάγεται από τον έλεγχο που συνεπάγεται η εκ μέρους της κατοχή του συνόλου του κεφαλαίου της AF και των δικαιωμάτων ψήφου που συνδέονται με τις μετοχές AF, σύμφωνα με το οποίο πράγματι άσκησε καθοριστική επιρροή επί της AF κατά την περίοδο από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006.
- 269 Όσον αφορά τη διαπίστωση της Επιτροπής ότι η προσφεύγουσα πράγματι άσκησε καθοριστική επιρροή επί της KLM, από την εξέταση, στις σκέψεις 258 έως 267 ανωτέρω, των πρώτων επιχειρημάτων της προσφεύγουσας προς στήριξη της υπό κρίση αιτιάσεως δεν προκύπτει σφάλμα της Επιτροπής.
- 270 Επομένως, απομένει να εκτιμηθούν τα επιχειρήματα τα οποία πρόβαλε η προσφεύγουσα όσον αφορούν τα στοιχεία που απαριθμούνται στο εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως σχετικά με τη σχέση που είχε με την KLM, καθόσον τα στοιχεία που αφορούν την AF πρέπει να απορριφθούν ως αλυσιτελή, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλμα στηριζόμενη στο επίμαχο τεκμήριο.
- 271 Πρώτον, όσον αφορά τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η επιτροπή διαχείρισεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας δεν διατύπωσε «δεσμευτική σύσταση», πρέπει να γίνει παραπομπή στα όσα εκτίθενται στις σκέψεις 263 έως 267 ανωτέρω. Ωστόσο, στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή στηρίχτηκε στην εξουσία της εν λόγω επιτροπής να εκδίδει τέτοιου είδους συστάσεις (βλ. σκέψη 233 ανωτέρω), την ύπαρξη της οποίας δεν αμφισβητεί η προσφεύγουσα. Η δυνατότητα όμως της προσφεύγουσας να καθορίζει κατ' αυτόν τον τρόπο τη στρατηγική της θυγατρικής της μαρτυρεί, αυτή καθαυτή, την ύπαρξη εξουσίας διευθύνσεως, η οποία μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση την αυτονομία της συμπεριφοράς της θυγατρικής.
- 272 Δεύτερον, όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι δεν υφίσταται «σχέση ιεραρχικής εξαρτήσεως» μεταξύ αυτής, μέσω του διοικητικού της συμβουλίου και της επιτροπής της διαχείρισεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας, και της KLM, τούτο πρέπει να απορριφθεί για τους ίδιους λόγους με εκείνους που εκτίθενται στη σκέψη 262 ανωτέρω.

- 273 Τρίτον, η προσφεύγουσα αβασίμως ισχυρίζεται ότι κανένα από τα μέλη των διευθυντικών οργάνων της από εκείνα που μνημονεύονται στο εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως τα οποία, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, μετείχαν στα διευθυντικά όργανα της KLM δεν είχε αναμειχθεί στις δραστηριότητες αερομεταφοράς εμπορευμάτων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το ζήτημα αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι όλες οι αποφάσεις οι οποίες αφορούσαν τη δραστηριότητα αερομεταφοράς εμπορευμάτων είχαν ανατεθεί, εντός της KLM, στο τμήμα KLM Cargo ή στην JCMC.
- 274 Το επιχείρημα αυτό, όμως, πρέπει να απορριφθεί για τους ίδιους λόγους με εκείνους που εκτίθενται στη σκέψη 262 ανωτέρω.
- 275 Κατά τα λοιπά, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα ισχυρίζεται απλώς, χωρίς αποδεικτικά στοιχεία προς στήριξη του ισχυρισμού της, ότι τα μέλη τα οποία κατείχαν, σωρευτικά, διευθυντικές θέσεις ή ασκούσαν εταιρικά καθήκοντα εντός των εταιρικών οργάνων της και των εταιρικών οργάνων της KLM δεν αναμειγνύονταν στις δραστηριότητες αερομεταφοράς εμπορευμάτων. Πάντως, πέραν του ότι δεν είναι τεκμηριωμένος, ο ισχυρισμός αυτός, αυτός καθεαυτόν, δεν αναιρεί την ύπαρξη των επικαλύψεων αυτών, ενώ, κατά πάγια νομολογία, ο βαθμός αναμείξεως της μητρικής εταιρίας στη διαχείριση της θυγατρικής της μπορεί να πιστοποιείται από την παρουσία, στην ηγεσία της θυγατρικής εταιρίας, πολυάριθμων προσώπων τα οποία κατέχουν διευθυντικές θέσεις στη μητρική εταιρία (βλ. απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, Toshiba κατά Επιτροπής, T-104/13, EU:T:2015:610, σκέψη 100 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 276 Τέταρτον, ματαίως η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η JCMC αποτελούσε απλώς όργανο συντονισμού των δραστηριοτήτων αερομεταφοράς εμπορευμάτων της AF και της KLM η οποία παρενέβαινε όσον αφορά τις δραστηριότητες αυτές, οπότε δεν θα μπορούσε να τη χρησιμοποιήσει με σκοπό να αναμειχθεί στις αντίστοιχες εμπορικές πολιτικές τους.
- 277 Επ' αυτού, στο εμπιστευτικό παράρτημα της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή επισήμανε ότι [εμπιστευτικό] (βλ. σκέψη 233 ανωτέρω). Όπως όμως ορθώς επισημαίνει η προσφεύγουσα, από τα στοιχεία της δικογραφίας, και ιδίως από την απάντησή της, της 29ης Ιουνίου 2007, στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής της 12ης Ιουνίου 2007, προκύπτει ότι υπήρχε ενιαία οργανωμένη δομή στο επίπεδο των τμημάτων αερομεταφοράς εμπορευμάτων των θυγατρικών AF και KLM. Εξ αυτού δεν προκύπτει ότι η δομή αυτή υπήρχε εντός της προσφεύγουσας ή ότι αποτελεί εκδήλωση, καθ' οιονδήποτε άλλον τρόπο, της καθοριστικής επιρροής που η τελευταία ασκούσε επί των θυγατρικών της.
- 278 Γεγονός παραμένει ότι οι άλλοι λόγοι που πρόβαλε η Επιτροπή προς στήριξη του καταλογισμού στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004, ως προς τους οποίους δεν προβλήθηκε βάσιμη κριτική, συγκεκριμένα, κατά πρώτον, η κατοχή του 97,5 % του κεφαλαίου και του 49 % των δικαιωμάτων ψήφου της KLM, κατά δεύτερον, οι εξουσίες διευθύνσεως, χάραξης των κατευθύνσεων, και ελέγχου της προσφεύγουσας ως προς τις δραστηριότητες της KLM μέσω του διοικητικού της συμβουλίου και της επιτροπής διαχείρισεως θεμάτων στρατηγικής σημασίας και, κατά τρίτον, η παρουσία στη διεύθυνση της KLM πολυάριθμων προσώπων τα οποία κατείχαν διευθυντικές θέσεις ή ασκούσαν εταιρικά καθήκοντα στην προσφεύγουσα, αρκούν για να τεκμηριώσουν την άσκηση καθοριστικής επιρροής της προσφεύγουσας επί της KLM.
- 279 Κατόπιν των προεκτεθέντων, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να απορριφθεί.

4) Επί της τέταρτης αιτιάσεως, η οποία αφορά παραβίαση των αρχών της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων

- 280 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ο καταλογισμός της ευθύνης για της πρακτικές της AF από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004 παραβιάζει τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων.
- 281 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 282 Υπενθυμίζεται ότι δυνάμει της αρχής της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων, οι οποίες έχουν εφαρμογή σε κάθε διοικητική διαδικασία που μπορεί να καταλήξει στην επιβολή κυρώσεων δυνάμει των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης, σε μια επιχείρηση μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις μόνο για τις πράξεις που της προσάπτονται ατομικώς (πρβλ. αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 2001, Krupp Thyssen Stainless και Acciai speciali Terni κατά Επιτροπής, T-45/98 και T-47/98, EU:T:2001:288, σκέψη 63, της 3ης Μαρτίου 2011, Siemens και VA Tech Transmission & Distribution κατά Επιτροπής, T-122/07 έως T-124/07, EU:T:2011:70, σκέψη 122, και της 11ης Ιουλίου 2014, RWE και RWE Dea κατά Επιτροπής, T-543/08, EU:T:2014:627, σκέψη 68).
- 283 Εντούτοις, η αρχή αυτή πρέπει να συμβιβάζεται με την έννοια της επιχειρήσεως και με τη νομολογία κατά την οποία το γεγονός ότι η μητρική εταιρία και η θυγατρική της συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ παρέχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα να απευθύνει την απόφαση περί επιβολής προστίμων στη μητρική εταιρία ομίλου εταιριών (πρβλ. αποφάσεις της 3ης Μαρτίου 2011, Siemens και VA Tech Transmission & Distribution κατά Επιτροπής, T-122/07 έως T-124/07, EU:T:2011:70, σκέψη 122, και της 11ης Ιουλίου 2014, RWE και RWE Dea κατά Επιτροπής, T-543/08, EU:T:2014:627, σκέψη 69). Συγκεκριμένα, ακόμη και αν η μητρική εταιρία δεν συμμετέχει άμεσα στην παράβαση, ασκεί, στην περίπτωση αυτή, καθοριστική επιρροή επί των θυγατρικών της που συμμετείχαν στην παράβαση. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο αυτό, η ευθύνη της μητρικής εταιρίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά αντικειμενική ευθύνη (πρβλ. απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψη 77).
- 284 Σε μια τέτοια περίπτωση, η μητρική εταιρία καταδικάζεται για παράβαση που λογίζεται ότι διέπραξε η ίδια (πρβλ. αποφάσεις της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψη 77, της 17ης Μαΐου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, T-299/08, EU:T:2011:217, σκέψη 180, και της 27ης Ιουνίου 2012, Bolloré κατά Επιτροπής, T-372/10, EU:T:2012:325, σκέψη 52).
- 285 Εν προκειμένω, στο μέτρο που η προσφεύγουσα θεμελιώνει την υπό κρίση αιτίαση στο ότι δεν ασκήθηκε καθοριστική επιρροή επί της AF και επί της KLM, χωρίς όμως να προσκομίζει στοιχεία που δεν είχαν ήδη προβληθεί στο πλαίσιο προηγούμενων αιτιάσεων, αρκεί η διαπίστωση ότι από την εξέταση της πρώτης και της τρίτης αιτιάσεως του πρώτου λόγου ακυρώσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα ασκούσε τέτοια επιρροή επί των θυγατρικών της κατά τα επίμαχα χρονικά διαστήματα. Επομένως, η υπό κρίση αιτίαση στηρίζεται σε εσφαλμένη παραδοχή.

286 Επιπλέον, στο μέτρο που δεν ενέχει σφάλματα και λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 282 και 283 ανωτέρω, ο καταλογισμός στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της AF από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και για τις πρακτικές της KLM από τις 5 Μαΐου 2004 δεν παραβιάζει τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων.

287 Συνεπώς, η υπό κρίση αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

288 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

β) Επί του δευτέρου σκέλους, το οποίο αφορά παρανομίες κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004

289 Το υπό κρίση σκέλος, με το οποίο η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή διέπραξε πλείονες παρανομίες καθόσον της καταλόγισε την ευθύνη για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, πράγμα το οποίο αμφισβητεί η Επιτροπή, διαρθρώνεται σε τρεις αιτιάσεις. Οι αιτιάσεις αυτές αφορούν, η πρώτη, παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, η δεύτερη, σφάλματα κατά τον καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις εν λόγω πρακτικές κατά την επίμαχη περίοδο και, η τρίτη, παραβίαση των αρχών της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων.

290 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή ενήργησε σε τρία στάδια. Αρχικώς, στην αιτιολογική σκέψη 1080 της αποφάσεως αυτής, καταλόγισε στην προσφεύγουσα την ευθύνη για τις ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France για το χρονικό διάστημα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 υπό την ιδιότητά της ως «διαδόχου». Συναφώς, στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι, στις 15 Σεπτεμβρίου 2004, η πρώην εταιρία Air France «έγινε» η προσφεύγουσα, κατόπιν μετατροπής σε εταιρία χαρτοφυλακίου και αλλαγής της εταιρικής επωνυμίας και του εταιρικού σκοπού, όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική σκέψη 22 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

291 Εν συνεχεία, όσον αφορά το χρονικό διάστημα από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006, η Επιτροπή, στις αιτιολογικές σκέψεις 1083 και 1084 της προσβαλλομένης αποφάσεως, έκρινε ότι η προσφεύγουσα άσκησε καθοριστική επιρροή επί της AF.

292 Τέλος, στην αιτιολογική σκέψη 1085 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή συνήγαγε από τα στοιχεία που εκτίθενται στις σκέψεις 290 και 291 ανωτέρω ότι η προσφεύγουσα και η AF έπρεπε να κριθούν από κοινού και εις ολόκληρον υπεύθυνες για την καταβολή του προστίμου λόγω της συμμετοχής τους στην παράβαση από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006.

293 Όπως επιβεβαίωσε, κατ' ουσίαν, η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η μνεία αυτή περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας στην ενιαία και διαρκή παράβαση στηρίζεται στη διαπίστωση ότι το νομικό πρόσωπο το οποίο εμπλέκεται άμεσα στη διάπραξη της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 και η προσφεύγουσα είναι ένα και το αυτό νομικό πρόσωπο, καθόσον μόνον η εταιρική επωνυμία τους και ο εταιρικός σκοπός τους, όπως εν τω μεταξύ τροποποιήθηκαν, τα διαφοροποιούν (βλ. σκέψεις 244 και 290 ανωτέρω).

1) Επί της πρώτης αιτιάσεως, η οποία αφορά παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως

- 294 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν αιτιολογεί επαρκώς τον καταλογισμό σ' αυτήν της ευθύνης για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004. Διατυπώνει επικρίσεις όσον αφορά την αιτιολογική σκέψη 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς το ότι δεν είναι δυνατόν να κατανοηθεί το καθεστώς που της αποδίδεται σε σχέση με την πρώην εταιρία Air France κατά την εν λόγω περίοδο και, ιδίως, αν θεωρήθηκε ως διάδοχος, από νομική και οικονομική άποψη ή και από τις δύο απόψεις, της εταιρίας αυτής.
- 295 Η αιτιολογική σκέψη 1080 του κειμένου της προσβαλλομένης αποφάσεως στη γαλλική γλώσσα τροποποιήθηκε σε σχέση με την απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι, ενώ στην αιτιολογική σκέψη 1056 της αποφάσεως αυτής αναφερόταν ότι η προσφεύγουσα και η AF ήταν, αντιστοίχως, η διάδοχος από οικονομική άποψη και η διάδοχος από νομική άποψη της πρώην εταιρίας Air France, όπως αυτή υφίστατο πριν από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, στην αιτιολογική σκέψη 1080 της εν λόγω αποφάσεως δεν αναφέρεται το επίρρημα «αντιστοίχως». Η τροποποίηση αυτή οφείλεται στο σφάλμα που αναγνώρισε η Επιτροπή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου στο πλαίσιο της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2015, Air France-KLM κατά Επιτροπής (T-62/11, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:996). Η προσφεύγουσα παρατηρεί επίσης ότι παρόμοια τροποποίηση δεν έγινε στα κείμενα της ίδιας αποφάσεως στην ολλανδική και στην αγγλική γλώσσα, σύμφωνα με τους όρους των οποίων, στην τελευταία αυτή αιτιολογική σκέψη, δεν κατονομάζεται η ίδια, αλλά η AF, ως διάδοχος της πρώην εταιρίας Air France από οικονομική άποψη.
- 296 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 297 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εκδίδει την πράξη, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να μπορεί να ασκεί τον έλεγχό του (πρβλ. απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 147).
- 298 Η τήρηση της υποχρέωσης περί αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προσβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες της πράξεως ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 296 ΣΛΕΕ και του άρθρου 41, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του Χάρτη, πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει του γράμματός της, αλλά και βάσει του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται, καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 150, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 45).

- 299 Όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 245 έως 247 ανωτέρω, από την αιτιολογική σκέψη 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στο γεγονός ότι η προσφεύγουσα προέκυψε από τη μετατροπή της πρώην εταιρίας Air France σε εταιρία χαρτοφυλακίου προκειμένου να της καταλογίσει την ευθύνη για τις πρακτικές της τελευταίας κατά την κρίσιμη περίοδο.
- 300 Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή εξέθεσε κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο τους λόγους για τους οποίους καταλόγισε στην προσφεύγουσα την ευθύνη για τις πρακτικές αυτές, έτσι ώστε να παρέχεται στην προσφεύγουσα η δυνατότητα να λάβει γνώση των δικαιολογητικών λόγων όσον αφορά το ληφθέν μέτρο και στο Γενικό Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχό του.
- 301 Κανένα από τα επιχειρήματα που πρόβαλε η προσφεύγουσα δεν αναιρεί το συμπέρασμα αυτό.
- 302 Μολονότι στην αιτιολογική σκέψη 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως αναφέρεται, όπως επισημαίνει η προσφεύγουσα, ότι η προσφεύγουσα «και η [AF] είναι [...] οι από οικονομική και νομική άποψη διάδοχοι της πρώην [ε]ταιρίας Air France όπως αυτή υπήρχε πριν από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004», εντούτοις η αναφορά αυτή δεν μπορεί να ερμηνευθεί μεμονωμένα.
- 303 Συγκεκριμένα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στην αιτιολογική σκέψη 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως, οι διαπιστώσεις οι οποίες προηγούνται αμέσως της επίμαχης αναφοράς και διατυπώνονται προς στήριξή της αφορούν, αντιστοίχως, τη νομική συνέχεια μεταξύ της πρώην εταιρίας Air France και της προσφεύγουσας και την οικονομική συνέχεια μεταξύ της πρώην εταιρίας Air France και της AF. Ομοίως, στο κείμενο της εν λόγω αποφάσεως στην αγγλική και την ολλανδική γλώσσα η εν λόγω παραπομπή έχει ως εξής: «[η προσφεύγουσα] και [η AF] είναι επομένως, αντιστοίχως, η διάδοχος από νομική άποψη και η διάδοχος από οικονομική άποψη της πρώην [ε]ταιρίας Air France». Επομένως, η αναφορά αυτή πρέπει, αφενός, να θεωρηθεί ότι ανάγεται σε απλό τυπογραφικό σφάλμα και, αφετέρου, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δέχεται την ευθύνη της προσφεύγουσας αποκλειστικά και μόνο λόγω της διαπιστώσεως ότι η προσφεύγουσα αποτελεί από νομική άποψη συνέχεια της πρώην εταιρίας Air France, ως προς το οποίο, εξάλλου, συμφώνησε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

2) Επί της δεύτερης αιτιάσεως, η οποία αφορά εσφαλμένο καταλογισμό στην προσφεύγουσα της ευθύνης για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France κατά το χρονικό διάστημα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004

- 304 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, ότι η Επιτροπή κακώς της καταλογίζει την ευθύνη, για το προ της συστάσεως της χρονικό διάστημα, συγκεκριμένα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004, για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France, ότι η αιτιολογική σκέψη 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι είναι η «διάδοχος από οικονομική άποψη» της εν λόγω εταιρίας, ή η διάδοχός της από νομική άποψη, ή και τα δύο συγχρόνως, όπως και η AF.
- 305 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 306 Επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα, με το δικόγραφο της προσφυγής, εξετάζει τρεις περιπτώσεις βάσει των οποίων θεωρήθηκε ενδεχομένως υπεύθυνη για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France για το χρονικό διάστημα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004. Πρόκειται, πρώτον, για την περίπτωση κατά την οποία η προσφεύγουσα είναι η διάδοχός της από οικονομική άποψη, δεύτερον, για την περίπτωση κατά την οποία είναι η διάδοχός της από νομική άποψη, και, τρίτον, για την περίπτωση κατά την οποία είναι η διάδοχός της από

οικονομική και νομική άποψη. Από την άποψη της νομικής διαδοχής, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει απλώς τη νομολογία που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως. Η υπόμνηση αυτή καλύπτει, γενικώς, τις προϋποθέσεις καταλογισμού σε μητρική εταιρία της ευθύνης για τις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες της θυγατρικής της πριν από την εξαγορά της.

- 307 Η προσφεύγουσα όμως δεν εξήγησε για ποιο λόγο η νομολογία που επικαλείται οδηγεί στον μη καταλογισμό στην ίδια της ευθύνης για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France. Επιπλέον, οι περιστάσεις που καλύπτονται από τη νομολογία αυτή διαφέρουν από αυτές της υπό κρίση υποθέσεως. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα δεν απέκτησε την πρώην εταιρία Air France αλλά προέκυψε από μεταβολή της εταιρικής επωνυμίας και του εταιρικού σκοπού της πρώην εταιρίας Air France, διασφαλίζοντας συνεπώς τη νομική συνέχεια των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων της όσον αφορά τις δραστηριότητές της από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου 2004.
- 308 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η προσφεύγουσα προσέθεσε ότι η θεμελίωση της ευθύνης της AF ως προς τις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France στη μεταξύ αυτών των εταιριών οικονομική συνέχεια θα έθιγε την «κατανομή ευθυνών» μεταξύ της Air France και της προσφεύγουσας. Η Επιτροπή, επομένως, δεν μπορεί να αποφασίσει τη μεταβίβαση στην AF της ευθύνης για τις ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France και, συγχρόνως, να καταλογίσει στην προσφεύγουσα την ευθύνη για τις ενέργειες αυτές.
- 309 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, καταρχήν, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διηύθυνε την οικεία επιχείρηση κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως ευθύνεται γι' αυτήν, έστω και αν, κατά τον χρόνο εκδόσεως της περί διαπιστώσεως της παραβάσεως αποφάσεως, την ευθύνη της εκμεταλλεύσεως της επιχειρήσεως έφερε άλλο πρόσωπο (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2000, Cascades κατά Επιτροπής, C-279/98 P, EU:C:2000:626, σκέψη 78).
- 310 Το γεγονός ότι ορισμένα χαρακτηριστικά του προσώπου που διηύθυνε την οικεία επιχείρηση κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως μεταβλήθηκαν, για παράδειγμα, η επωνυμία της, δεν αναιρεί τη συνέχιση της υπάρξεώς της από νομική άποψη (πρβλ. απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2000, SCA Holding κατά Επιτροπής, C-297/98 P, EU:C:2000:633, σκέψεις 28 και 29).
- 311 Εν προκειμένω, από τις αιτιολογικές σκέψεις 22 και 1080 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει, και δεν αμφισβητείται, ότι το νομικό πρόσωπο το οποίο εμπλέκεται στην ενιαία και διαρκή παράβαση πριν από τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 εξακολούθησε να υφίσταται μετά την ημερομηνία αυτή, μέσω αλλαγής της εταιρικής επωνυμίας του και του εταιρικού σκοπού του. Επομένως, η πρώην εταιρία Air France, επιχειρησιακή νομική οντότητα, «έγινε» η προσφεύγουσα επικεφαλής μητρική εταιρία του ομίλου Air France-KLM.
- 312 Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 309 και 310 ανωτέρω, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή το γεγονός ότι εφάρμοσε το κριτήριο της νομικής συνέχειας για να ληφθεί υπόψη η ευθύνη της προσφεύγουσας ως προς τις ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004.
- 313 Όσον αφορά την περίπτωση ότι και στην AF καταλογίζεται, ως διάδοχος από οικονομική άποψη, η ευθύνη για τις ενέργειες αυτές, υπενθυμίζεται ότι μια απόφαση που λαμβάνεται στον τομέα του ανταγωνισμού έναντι περισσότερων επιχειρήσεων, μολοντί συνταχθείσα και δημοσιευθείσα υπό τη μορφή μιας και μόνον αποφάσεως, πρέπει να αναλύεται ως δέσμη ατομικών αποφάσεων με τις

οποίες διαπιστώνεται έναντι κάθε μιας από τις αποδέκτριες επιχειρήσεις η παράβαση ή οι παραβάσεις που έγιναν δεκτές εναντίον της και της επιβάλλουν, ενδεχομένως, πρόστιμο (απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, EU:C:2002:582, σκέψη 100). Επομένως, αν ένας από τους αποδέκτες μιας αποφάσεως αποφασίσει να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως, ο δικαστής της Ένωσης επιλαμβάνεται μόνον των στοιχείων της αποφάσεως που αφορούν τον προσφεύγοντα, ενώ εκείνα που αφορούν άλλους αποδέκτες δεν εμπίπτουν καταρχήν στο αντικείμενο της διαφοράς την οποία καλείται να επιλύσει ο δικαστής της Ένωσης (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-444/11 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:464, σκέψη 66), με την επιφύλαξη της περίπτωσης κατά την οποία η ευθύνη μητρικής εταιρίας απορρέει εξ ολοκλήρου από την ευθύνη της θυγατρικής της (πρβλ. απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2013, Επιτροπή κατά Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, σκέψεις 43 και 49).

- 314 Στον βαθμό όμως που η ευθύνη της προσφεύγουσας ως προς τις ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France δεν απορρέει από την ευθύνη της θυγατρικής της AF, έπεται ότι δεν δύναται παραδεκτώς, στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής, να προσάψει στην Επιτροπή ότι καταλόγισε στην εν λόγω θυγατρική την ευθύνη για τις ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004.
- 315 Κατόπιν των ανωτέρω, η δεύτερη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

3) Επί της τρίτης αιτιάσεως, η οποία αφορά παραβίαση των αρχών της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων

- 316 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ο καταλογισμός σε αυτήν της ευθύνης για τις πρακτικές της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 παραβιάζει τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων. Υποστηρίζει ότι η ίδια δεν υφίστατο κατά το χρονικό αυτό διάστημα και ότι δεν αποτελεί τη διάδοχο από οικονομική άποψη της πρώην εταιρίας Air France.
- 317 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.
- 318 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στηρίζεται στην εσφαλμένη υπόθεση ότι «δεν υφίστατο» κατά τον χρόνο τελέσεως των πράξεων από την πρώην εταιρία Air France. Συγκεκριμένα, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 293 και 311 ανωτέρω, η πρώην εταιρία Air France και η προσφεύγουσα είναι ένα και το αυτό νομικό πρόσωπο, το οποίο είχε συσταθεί πριν από την τέλεση των ενεργειών από την πρώην εταιρία Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004.
- 319 Κατόπιν των ανωτέρω, η τρίτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί και, κατά συνέπεια, το δεύτερο σκέλος στο σύνολό του.
- 320 Πρέπει επίσης να απορριφθεί η αιτίαση που προβλήθηκε προκαταρκτικώς στο πλαίσιο του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, στο μέτρο που αφορά το ότι η προσφεύγουσα δεν συμμετείχε στην ενιαία και διαρκή παράβαση. Συγκεκριμένα, από την εξέταση του υπό κρίση σκέλους προκύπτει ότι η ευθύνη της προσφεύγουσας ως προς τις ενέργειες της πρώην εταιρίας Air France από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2004 δεν είναι παράγωγη ευθύνη. Επομένως, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αφορά παραβίαση της ανακοινώσεως του 2002 περί επιείκειας και παραβίαση των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της απαγορεύσεως των διακρίσεων καθώς και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

- 321 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Lufthansa στο πλαίσιο της αιτήσεώς της περί απαλλαγής είναι απαράδεκτα και πρέπει να αφαιρεθούν από τη δικογραφία. Συγκεκριμένα, η Lufthansa δεν μπορούσε να τύχει απαλλαγής από το πρόστιμο, καθόσον δεν διέκοψε τη συμμετοχή της στην ενιαία και διαρκή παράβαση μετά την υποβολή της αιτήσεώς της περί απαλλαγής και, ως εκ τούτου, παρέβη τις προϋποθέσεις της παραγράφου 11, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 περί επιείκειας.
- 322 Όμως, χωρίς τα επίμαχα αποδεικτικά στοιχεία, η Επιτροπή δεν θα μπορούσε να κινήσει την έρευνα, πράγμα το οποίο επιβεβαίωσε στην αιτιολογική σκέψη 1302 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Εξάλλου, οι αποδείξεις αυτές αποτελούν τη βάση της αποφάσεως αυτής, όπως σημειώνεται στην αιτιολογική σκέψη 1250 της ίδιας αποφάσεως. Επομένως, η αφαίρεση από τη δικογραφία αυτών των αποδείξεων πρέπει να οδηγήσει στην ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως στο σύνολό της.
- 323 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας. Αφενός, ισχυρίζεται ότι ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως είναι αλυσιτελής, στο μέτρο που η άρση του ευεργετήματος της απαλλαγής ως προς τη Lufthansa δεν συνεπάγεται το απαράδεκτο των εγγράφων που υπέβαλε στο πλαίσιο της αιτήσεως περί απαλλαγής. Αφετέρου, υποστηρίζει ότι η Lufthansa είχε αντιληφθεί το γεγονός ότι ενδεχόμενη γνωστοποίηση της εν λόγω αιτήσεως εθεωρείτο ως περίπτωση ικανή να έχει αρνητικές συνέπειες στην ομαλή εξέλιξη της έρευνας και στην ικανότητα της Επιτροπής να ελέγξει την επίμαχη σύμπραξη και να επιβάλει κυρώσεις. Εξάλλου, και οι επαφές της Lufthansa με τους λοιπούς εμπλεκόμενους αερομεταφορείς συνεχίστηκαν κατόπιν αιτήματος αρχής ανταγωνισμού τρίτης χώρας.
- 324 Η προσφεύγουσα απαντά ότι ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως είναι λυσιτελής και ότι τα επιχειρήματα που ανέπτυξε η Επιτροπή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά τις ιδιαίτερες περιστάσεις που δικαιολογούσαν τη συνέχιση της παραβάσεως από τη Lufthansa μετά την υποβολή της αιτήσεως περί απαλλαγής είναι απαράδεκτα, διότι δεν περιλαμβάνονται στην προσβαλλόμενη απόφαση. Θεωρεί ότι τέτοια επιχειρήματα, στον βαθμό που απεκρύβησαν από αυτήν, συνιστούν «προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας λόγω παραβιάσεως της ισότητας των όπλων».
- 325 Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο να υποχρεώσει την Επιτροπή να γνωστοποιήσει τις «λεπτομερείς αποδείξεις» σχετικά με τα νέα στοιχεία που προβλήθηκαν με το υπόμνημα αντικρούσεως, προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να λάβει πλήρη γνώση των περιστάσεων υπό τις οποίες η Επιτροπή και η αρχή ανταγωνισμού τρίτης χώρας ενθάρρυναν τη Lufthansa να συνεχίσει την παράβαση μετά τις 7 Δεκεμβρίου 2005.
- 326 Παρατηρείται ότι η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στηρίζεται εκ ολοκλήρου στην παραδοχή ότι η μη τήρηση των προϋποθέσεων της παραγράφου 11, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 περί επιείκειας μπορεί να έχει ως συνέπεια το απαράδεκτο των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζονται στο πλαίσιο αιτήσεως περί απαλλαγής.
- 327 Η επιχειρηματολογία αυτή στηρίζεται στις αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 2012, Almamet κατά Επιτροπής (T-410/09, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2012:676, σκέψεις 39 και 40), και της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψεις 44, 46 και 80),

από τις οποίες προκύπτει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν δύναται να επιτρέψει αποδείξεις συλλεγείσες κατά καταστρατήγηση της διαδικασίας που προβλέπεται για τη συλλογή τους και που αποσκοπεί στη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων.

- 328 Παρατηρείται, ωστόσο, ότι οι προϋποθέσεις χορηγήσεως του ευεργετήματος της απαλλαγής από τα πρόστιμα δεν είναι διαδικαστικοί κανόνες που αφορούν την απόδειξη. Πράγματι, συνδέονται με τα κίνητρα τα οποία εξωθούν τους μάρτυρες να συνεργαστούν με τις αρχές και δεν ασκούν καθεαυτά καμία επιρροή όσον αφορά τη νομιμότητα της συλλογής των αποδείξεων και τη δυνατότητα χρήσεώς τους (πρβλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-469/15 P, EU:C:2016:884, σημεία 76 και 77).
- 329 Εξάλλου, στο μέτρο που με τα επιχειρήματά της η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η αποδοχή τέτοιων αποδεικτικών στοιχείων θα ήταν αντίθετη προς ορισμένες θεμελιώδεις εγγυήσεις ή θα συνιστούσε παράβαση ουσιώδους τύπου, πράγμα που άλλωστε δεν προσδιορίζεται στα υπομνήματά της, πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, μια επιχείρηση η οποία αποφασίζει να υποβάλει δήλωση με σκοπό να της χορηγηθεί μείωση του ποσού του προστίμου έχει επίγνωση του γεγονότος ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι η μείωση θα της χορηγηθεί μόνον αν πληρούνται, κατά την Επιτροπή, οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στην ανακοίνωση, η εν λόγω δήλωση θα αποτελέσει εν πάση περιπτώσει στοιχείο του φακέλου δυνάμενο να προβληθεί ως αποδεικτικό στοιχείο (απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2012, Novácke chemické zánody κατά Επιτροπής, T-352/09, EU:T:2012:673, σκέψη 111).
- 330 Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε, βεβαίως, στην παράγραφο 31 της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε υποθέσεις συμπράξεων (καρτέλ) (ΕΕ 2006, C 298, σ. 17, στο εξής: ανακοίνωση του 2006 περί επιείκειας), η οποία αντικατέστησε την ανακοίνωση του 2002 περί επιείκειας, η οποία ορίζει ότι «[κ]άθε δήλωση προς την Επιτροπή στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης, αποτελεί μέρος του φακέλου της Επιτροπής, και επομένως μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο».
- 331 Εντούτοις, από την παράγραφο 37 της ανακοινώσεως του 2006 περί επιείκειας προκύπτει ότι η παράγραφος 31 της εν λόγω ανακοινώσεως εφαρμόζεται στις αιτήσεις περί επιείκειας οι οποίες ήταν εκκρεμείς κατά τον χρόνο ενάρξεως ισχύος της ανακοινώσεως αυτής (πρβλ. απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2012, Novácke chemické zánody κατά Επιτροπής, T-352/09, EU:T:2012:673, σκέψεις 27 και 111). Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση της αιτήσεως που υπέβαλε η Lufthansa στην Επιτροπή στις 7 Δεκεμβρίου 2005. Συγκεκριμένα, η αίτηση αυτή ήταν ακόμη εκκρεμής κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της εν λόγω ανακοινώσεως, στις 8 Δεκεμβρίου 2006.
- 332 Κατά τα λοιπά, κατά την παράγραφο 33 της ανακοινώσεως του 2002 περί επιείκειας, «[ο]ποιαδήποτε γραπτή δήλωση προς την Επιτροπή σχετικά με την παρούσα ανακοίνωση αποτελεί μέρος του σχετικού φακέλου της Επιτροπής». Ως εκ τούτου, μια τέτοια δήλωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο από την Επιτροπή. Επομένως, η παράγραφος 31 της ανακοινώσεως του 2006 περί επιείκειας απλώς αποσαφηνίζει τις συνέπειες που κατ' ανάγκη απορρέουν από τη διατήρηση στον φάκελο της εν λόγω δηλώσεως.
- 333 Εξάλλου, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η προσφεύγουσα, τίποτε δεν εμποδίζει την επέκταση των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο με την απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2012, Novácke chemické zánody κατά Επιτροπής (T-352/09, EU:T:2012:673),

όσον αφορά τις δηλώσεις στις οποίες προέβη ο αιτών επιεική μεταχείριση, στο σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζει μια επιχείρηση προκειμένου να τύχει απαλλαγής από την επιβολή προστίμου.

- 334 Συγκεκριμένα, στην απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2012, *Novácke chemické zánody* κατά Επιτροπής (T-352/09, EU:T:2012:673), το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε, κατ' ουσίαν, στον εκούσιο χαρακτήρα της συνεργασίας που παρέσχε η επιχείρηση η οποία επιθυμούσε να της χορηγηθεί μείωση του ποσού του προστίμου, καθώς και στο γράμμα της εφαρμοστέας επί των επίμαχων πραγματικών περιστατικών ανακοινώσεως περί επιείκειας προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η δήλωση του αιτούντος επιεική μεταχείριση μπορούσε να προβληθεί ως αποδεικτικό στοιχείο, ανεξαρτήτως της τύχης της αιτήσεώς του περί επιείκειας.
- 335 Αφενός, τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προσκόμισε η Lufthansa εν προκειμένω στο πλαίσιο της αιτήσεώς της περί απαλλαγής, όπως και η δήλωση του αιτούντος επιεική μεταχείριση στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2012, *Novácke chemické zánody* κατά Επιτροπής (T-352/09, EU:T:2012:673), προσκομίστηκαν εκουσίως.
- 336 Αφετέρου, ούτε η ανακοίνωση του 2002 περί επιείκειας ούτε η ανακοίνωση του 2006 περιέχουν διατάξεις οι οποίες μπορεί να δημιουργήσουν στις επιχειρήσεις που επιθυμούν να συνεργαστούν με την Επιτροπή προσδοκίες όσον αφορά την τύχη των αποδεικτικών στοιχείων που παρέχονται από τις επιχειρήσεις αυτές, οι οποίες, μολοντί μπορούν να τύχουν υπό όρους απαλλαγής από τα πρόστιμα (σύμφωνα με την παράγραφο 15 της ανακοινώσεως του 2002 ή την παράγραφο 18 της ανακοινώσεως του 2006), δεν θα μπορούσαν να πληρούν τις προϋποθέσεις για να τύχουν οριστικής απαλλαγής (σύμφωνα με την παράγραφο 19 της ανακοινώσεως του 2002 ή την παράγραφο 22 της ανακοινώσεως του 2006). Η κατάσταση αυτή έρχεται σε αντίθεση με τις διευκρινίσεις που παρέχουν οι εν λόγω ανακοινώσεις σχετικά με την τύχη των στοιχείων που προσκομίστηκαν προς στήριξη αιτήσεως η οποία, κατά την Επιτροπή, δεν πληροί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση απαλλαγής υπό όρους. Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση, η επιχείρηση μπορεί να αποσύρει τα δημοσιοποιηθέντα αποδεικτικά στοιχεία (βλ. παράγραφο 17 της ανακοινώσεως του 2002 και παράγραφο 20 της ανακοινώσεως του 2006).
- 337 Επιπλέον, η αφαίρεση αυτομάτως από τη δικογραφία των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε μια επιχείρηση, από τα οποία προκύπτει ότι, αν και η επιχείρηση αυτή ήταν επιλέξιμη για απαλλαγή από τα πρόστιμα κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεώς της περί απαλλαγής, εντούτοις δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για οριστική απαλλαγή κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεως, θα διακύβευε την πρακτική αποτελεσματικότητα της διαδικασίας επιείκειας. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή θα στερείτο αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία είναι κατά τεκμήριο ουσιώδη για τη διαπίστωση της επίμαχης παραβάσεως και της συμμετοχής επιχειρήσεων σε αυτήν, σε στάδιο κατά το οποίο η δυνατότητα αναπληρώσεως της ελλείψεως αυτών των αποδεικτικών στοιχείων με πρόσθετες πράξεις έρευνας θα μειωνόταν σημαντικά, ιδίως λόγω του κινδύνου εξαφάνισης των αποδείξεων. Επιπλέον, η επιτυχία των διαδικασιών θα επαφίετο στην καλή θέληση του αιτούντος την απαλλαγή, ενώ θα μπορούσε να παρεμποδίσει την Επιτροπή κατά τον αποτελεσματικό έλεγχο της τηρήσεως των προϋποθέσεων για τη χορήγηση της απαλλαγής από τα πρόστιμα, καθόσον η απειλή περί μη χορηγήσεως θα έχανε, λόγω των συνεπειών που απορρέουν από αυτήν, σε αξιοπιστία.

338 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η μη τήρηση από τη Lufthansa της προϋποθέσεως της παραγράφου 11, στοιχείο β', της ανακοινώσεως του 2002 περί επιείκειας, ακόμη και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένη, δεν μπορεί να στερήσει από την Επιτροπή τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τα αποδεικτικά στοιχεία που γνωστοποιήθηκαν στο πλαίσιο της αιτήσεώς της περί επιείκειας.

[παραλείπόμενα]

3. Επί του ογδού λόγου ακυρώσεως, ο οποίος αφορά σφάλματα και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας κατά τον υπολογισμό της διάρκειας της συμμετοχής της AF στην ενιαία και διαρκή παράβαση

498 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλα σφάλματα εκτιμήσεως και παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας καθόσον έκρινε ότι η AF είχε μετάσχει αδιαλείπτως στην ενιαία και διαρκή παράβαση από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2006. Κατά την άποψή της, εκτός από την επαφή μεταξύ της AF και της Japan Airlines της 7ης Δεκεμβρίου 1999 για την οποία γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 136 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή δεν διαθέτει επαρκείς αποδείξεις ως προς αυτήν παρά μόνο για το χρονικό διάστημα από τις 19 Ιανουαρίου 2001 έως τις 19 Οκτωβρίου 2005.

499 Συγκεκριμένα, οι επαφές στις οποίες στηρίχθηκε η Επιτροπή προκειμένου να κάνει δεκτή τη συμμετοχή της AF στον συντονισμό όσον αφορά τον επίναυλο καυσίμων κατά το χρονικό διάστημα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 19 Ιανουαρίου 2001 και κατά το χρονικό διάστημα μετά τις 19 Οκτωβρίου 2005 δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, καθόσον αφορούσαν ανταλλαγές δημοσίων πληροφοριών (αιτιολογικές σκέψεις 137, 140 έως 142, 554, 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως), οι οποίες τέθηκαν σε εφαρμογή εκτός του ΕΟΧ (αιτιολογικές σκέψεις 146, 152 και 182 της εν λόγω αποφάσεως) ή ως προς τις οποίες η Επιτροπή δεν απέδειξε τον αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα (αιτιολογικές σκέψεις 530 και 556 της εν λόγω αποφάσεως).

500 Εξάλλου, η Επιτροπή δεν προσκόμισε έγκυρα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή της AF στα σκέλη της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως που αφορούν τον επίναυλο ασφαλείας και την άρνηση καταβολής προμήθειας για το χρονικό διάστημα, αντιστοίχως, μετά τις 19 Οκτωβρίου 2005 και μετά τις 14 Οκτωβρίου 2005.

501 Με το υπόμνημα απαντήσεως, η προσφεύγουσα προσθέτει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να της επιβάλει την υποχρέωση να αποδείξει ότι αποστασιοποιήθηκε δημοσίως από την επίδικη σύμπραξη μετά τις 19 Οκτωβρίου 2005. Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή οφείλει να αποδείξει τη συμμετοχή της στην εν λόγω παράβαση μετά την ημερομηνία αυτή.

502 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.

503 Πρέπει να εξεταστούν, αρχικώς, οι επαφές οι οποίες, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, αφορούσαν ανταλλαγές δημοσιοποιημένων πληροφοριών (αιτιολογικές σκέψεις 137, 140 έως 142, 554, 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως), εν συνεχεία, οι επαφές οι οποίες, όπως υποστηρίζει, πραγματοποιήθηκαν εκτός του ΕΟΧ (αιτιολογικές σκέψεις 146, 152 και 182 της αποφάσεως αυτής) και, τέλος, εκείνες για τις οποίες, όπως υποστηρίζει, δεν αποδείχθηκε επαρκώς ο αντίθετος προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρας τους (αιτιολογικές σκέψεις 530 και 556 της εν λόγω αποφάσεως).

- 504 Με το δικόγραφο της προσφυγής, η προσφεύγουσα επικαλέστηκε, μεταξύ των επαφών που, κατά την άποψή της, πραγματοποιήθηκαν εκτός του ΕΟΧ, και τις επαφές που περιγράφονται στην αιτιολογική σκέψη 563 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ωστόσο, απαντώντας στις γραπτές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου, διευκρίνισε ότι ζητούσε να απορριφθούν λόγω του ότι δεν είχε επαρκώς αποδειχθεί ο αντίθετος προς τον ανταγωνισμό χαρακτήρα τους.
- 505 Πρώτον, διαπιστώνεται ότι, μεταξύ των επαφών οι οποίες, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, αφορούσαν ανταλλαγές δημοσιοποιημένων πληροφοριών, περιλαμβάνονται στην πραγματικότητα τρία είδη επαφών.
- 506 Κατά πρώτον, οι επίμαχες επαφές περιλαμβάνουν εσωτερικά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου άλλων εμπλεκόμενων αερομεταφορέων στα οποία γίνεται ρητώς αναφορά σε επαφές με την ΑF. Επίσης, στην αιτιολογική σκέψη 137 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρεται σε εσωτερικό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της Japan Airlines της 20ής Δεκεμβρίου 1999. Στο εν λόγω μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου γίνεται λόγος για ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ υπαλλήλου της Japan Airlines και εκπροσώπου της ΑF στην Ιαπωνία. Όμως, η ανταλλαγή αυτή, η οποία έπεται της επαφής της Japan Airlines και της ΑF της 7ης Δεκεμβρίου 1999 και της οποίας τον αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα δεν αμφισβητεί η προσφεύγουσα (αιτιολογική σκέψη 136 της εν λόγω αποφάσεως), δεν αφορούσε αποκλειστικά την καθιέρωση του επίναυλο καυσίμων, η οποία είχε ανακοινωθεί δημοσίως από την ΑF την ίδια ημέρα. Στο πλαίσιο της εν λόγω ανταλλαγής, ο εκπρόσωπος της ΑF στην Ιαπωνία επισήμανε επίσης στην Japan Airlines ότι «τούτο θα ανακοινωθεί σε κάθε αγορά στις 22 Δεκεμβρίου και μετά την ημερομηνία αυτή» και ότι η κεντρική διοίκηση της ΑF είχε έρθει σε επαφή με τις κεντρικές διοικήσεις άλλων αερομεταφορέων, μεταξύ των οποίων και της Lufthansa, «προκειμένου να ενθαρρυνθεί η εφαρμογή με τον ίδιο τρόπο όπως και στην ΑF».
- 507 Κατά δεύτερον, τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για τα οποία γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 140 έως 142 της προσβαλλομένης αποφάσεως περιλαμβάνουν εσωτερικά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου άλλων αερομεταφορέων στα οποία δεν γίνεται λόγος για συγκεκριμένη επαφή μεταξύ της ΑF και ενός ή περισσότερων άλλων αερομεταφορέων. Τα εν λόγω μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τα οποία φέρουν ημερομηνία 21 Δεκεμβρίου 1999 και 3 Ιανουαρίου 2000, κάνουν απλώς λόγο για την πρόθεση της ΑF και ενός ή περισσότερων άλλων αερομεταφορέων να καθιερώσουν επίναυλο καυσίμων. Όπως όμως σημειώθηκε στη σκέψη 506 ανωτέρω, η ΑF είχε ήδη ανακοινώσει δημοσίως την εφαρμογή επίναυλο καυσίμων στις 20 Δεκεμβρίου 1999. Η Επιτροπή δεν επικαλέστηκε κανένα άλλο αποδεικτικό στοιχείο ικανό να αποδείξει ότι οι συντάκτες των εσωτερικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου περί των οποίων γίνεται λόγος στις εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις είχαν λάβει γνώση των προθέσεων της ΑF με άλλον τρόπο πλην της ανακοινώσεως αυτής. Όσον αφορά την αναφορά, στο εσωτερικό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για το οποίο γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 141 της εν λόγω αποφάσεως, σε «ανακοινώσεις και [σε] κοινοποιήσεις στις αγορές» σχετικά με τον επίναυλο καυσίμων που επρόκειτο να πραγματοποιηθούν «εντός των προσεχών ημερών», η αναφορά αυτή είναι υπερβολικά ασαφής για να αποτελεί απόδειξη.
- 508 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δεν μπορούσε βεβαίως, στην αιτιολογική σκέψη 724 της προσβαλλομένης αποφάσεως, να ερμηνεύσει τα εσωτερικά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, περί των οποίων γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 140 έως 142 της εν λόγω αποφάσεως, υπό την έννοια ότι αυτά αποτελούσαν απόδειξη ότι υπήρξαν ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ της ΑF και άλλων αερομεταφορέων.

- 509 Κατά τρίτον, τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για τα οποία γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 554, 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως, είτε εστάλησαν από την AF είτε είναι ένας από τους παραλήπτες των μηνυμάτων αυτών.
- 510 Είναι αληθές ότι οι πληροφορίες που αντήλλαξε η προσφεύγουσα στο πλαίσιο των εν λόγω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είχαν ήδη αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενης δημόσιας ανακοινώσεως. Ωστόσο, εξ αυτού δεν μπορεί να συναχθεί ότι τα εν λόγω μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψη εις βάρος της προσφεύγουσας.
- 511 Ειδικότερα, αφενός, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ανταλλαγή δημόσια διαθέσιμων πληροφοριών συνιστά παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, όταν στηρίζει άλλον μηχανισμό που θίγει τον ανταγωνισμό (πρβλ. απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψη 281). Εν προκειμένω, όμως, όλα τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για τα οποία γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 554, 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως αφορούσαν μελλοντικές μεταβολές του ποσού του επίναυλου καυσίμων, ο οποίος κατά τον χρόνο εκείνο αποτελούσε αντικείμενο αντίθετου προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων αερομεταφορέων, γεγονός το οποίο δεν αμφισβητεί η προσφεύγουσα.
- 512 Αφετέρου, παρατηρείται ότι οι πληροφορίες τις οποίες αφορούσαν οι ανταλλαγές στο πλαίσιο των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 554, 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν περιορίζονταν στις πληροφορίες που η AF είχε ήδη ανακοινώσει δημοσίως. Στην αιτιολογική σκέψη 554 της αποφάσεως αυτής γίνεται λόγος για μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της 15ης Νοεμβρίου 2005 στο οποίο η AF δεν επανέλαβε απλώς την αύξηση του ποσού του επίναυλου καυσίμων την οποία είχε ανακοινώσει την προηγούμενη, αλλά την επιβεβαίωσε. Ενεργώντας, όμως, κατ' αυτόν τον τρόπο, η AF μείωσε ακόμη περισσότερο την αβεβαιότητα ως προς την εξέλιξη του επιπέδου του επίναυλου καυσίμων.
- 513 Στις αιτιολογικές σκέψεις 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή περιγράφει τις ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των μελών του Air Cargo Council Switzerland (Συμβουλίου της Ελβετίας για τις Αερομεταφορές Εμπορευμάτων, στο εξής: ACCS). Η ανταλλαγή που μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 563 της εν λόγω αποφάσεως άρχισε στις 28 Νοεμβρίου 2005 και ολοκληρώθηκε την 1η Δεκεμβρίου 2005. Η ανταλλαγή που μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 574 της αποφάσεως αυτής έλαβε χώρα στις 6 και στις 7 Φεβρουαρίου 2006. Οι δύο αυτές ανταλλαγές αφορούσαν όχι μόνον τη μεταβολή του επιπέδου του επίναυλου καυσίμων που σχεδίαζε να θέσει σε εφαρμογή η AF, αλλά και τη μεταβολή την οποία σκόπευαν να θέσουν σε εφαρμογή άλλοι εμπλεκόμενοι αερομεταφορείς, μεταξύ των οποίων η Swiss και η SIA. Η AF, όμως, δεν τεκμηριώνει, ούτε καν ισχυρίζεται, ότι όλες αυτές οι πληροφορίες είχαν ήδη αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενης δημόσιας ανακοινώσεως.
- 514 Δεύτερον, όσον αφορά τις επαφές τις οποίες η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι πραγματοποιήθηκαν εκτός του ΕΟΧ, παρατηρείται ότι η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι δεν ενέπιπταν στην κατά τόπον αρμοδιότητα της Επιτροπής. Προβάλλει, επομένως, κατ' ουσίαν ότι οι τρεις επαφές που περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 146 και 152 της εν λόγω αποφάσεως αφορούσαν τα εισερχόμενα δρομολόγια και πραγματοποιήθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού 411/2004 και της αποφάσεως αριθ. 40/2005 της Μεικτής Επιτροπής του ΕΟΧ. Όσον αφορά την περιγραφόμενη στην αιτιολογική σκέψη 182 της αποφάσεως αυτής επαφή, αυτή αφορούσε τα δρομολόγια με αναχώρηση από την Ελβετία και ήταν προγενέστερη της ενάρξεως ισχύος της συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών ΕΚ-Ελβετίας.

- 515 Ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι επαφές που μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 146, 152 και 182 της προσβαλλομένης αποφάσεως αφορούσαν αποκλειστικά δρομολόγια τα οποία, κατά τις επίμαχες περιόδους, δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητα της Επιτροπής, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή μπορεί να στηριχθεί σε προγενέστερες της περιόδου διαπράξεως της παραβάσεως επαφές προκειμένου να σχηματίσει συνολική εικόνα της καταστάσεως και, ως εκ τούτου, να ενισχύσει την ερμηνεία ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων (πρβλ. απόφαση της 8ης Ιουλίου 2008, Lafarge κατά Επιτροπής, T-54/03, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2008:255, σκέψεις 427 και 428). Τούτο ισχύει ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή δεν ήταν αρμόδια να διαπιστώσει και να επιβάλει κυρώσεις για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού πριν από την περίοδο αυτή (πρβλ. αποφάσεις της 30ής Μαΐου 2006, Bank Austria Creditanstalt κατά Επιτροπής, T-198/03, EU:T:2006:136, σκέψη 89, και της 22ας Μαρτίου 2012, Slovak Telekom κατά Επιτροπής, T-458/09 και T-171/10, EU:T:2012:145, σκέψεις 45 έως 52).
- 516 Στις αιτιολογικές σκέψεις 107 και 108 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο σημείο 4.1, με τίτλο «Βασικές αρχές και δομή της συμπράξεως», η Επιτροπή επισήμανε ότι από την έρευνα προέκυψε σύμπραξη παγκόσμιας εμβέλειας βασιζόμενη σε δίκτυο διμερών και πολυμερών επαφών οι οποίες πραγματοποιούνταν «σε διάφορα επίπεδα εντός των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων [...] και αφορ[ούσαν], σε ορισμένες περιπτώσεις, διάφορες γεωγραφικές ζώνες».
- 517 Στις αιτιολογικές σκέψεις 109, 110, 876, 889 και 1046 και στην υποσημείωση 1323 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή διευκρίνισε τον τρόπο λειτουργίας της οργάνωσης αυτής «σε πολλά επίπεδα». Κατά την Επιτροπή, οι επίνευλοι ήσαν μέτρα γενικής εφαρμογής τα οποία δεν αφορούσαν ειδικά ένα δρομολόγιο, αλλά είχαν σκοπό την εφαρμογή τους σε όλα τα δρομολόγια, σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι αποφάσεις σχετικά με τους επίνευλους λαμβάνονταν κατά κανόνα από την κεντρική διοίκηση κάθε αερομεταφορέα. Επομένως, οι κεντρικές διοικήσεις των αερομεταφορέων βρίσκονταν σε «επαφή ή μία με την άλλη» όταν επρόκειτο να γίνει αλλαγή του ύψους του επίνευλου. Σε τοπικό επίπεδο, οι αερομεταφορείς συντονίζονταν, με σκοπό, αφενός, να εκτελούνται καλύτερα οι οδηγίες των αντίστοιχων κεντρικών διοικήσεών τους και να προσαρμόζονται στις συνθήκες της αγοράς και στις τοπικές κανονιστικές ρυθμίσεις και, αφετέρου, να συντονίζουν και να εφαρμόζουν τις τοπικές πρωτοβουλίες. Στην αιτιολογική σκέψη 111 της εν λόγω απόφασης, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι οι τοπικές ενώσεις εκπροσώπων αερομεταφορέων χρησιμοποιήθηκαν για τον σκοπό αυτόν, ιδίως στην Ελβετία.
- 518 Οι επαφές οι οποίες μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 146, 152 και 182 της προσβαλλομένης αποφάσεως εντάσσονται ακριβώς στο πλαίσιο αυτό. Συγκεκριμένα, κατά πρώτον, όλες αυτές οι επαφές αφορούσαν την καθιέρωση ή την εφαρμογή του επίνευλου καυσίμων στη Σιγκαπούρη (αιτιολογική σκέψη 146), στην Ινδία (αιτιολογική σκέψη 152) και στην Ελβετία (αιτιολογική σκέψη 182). Κατά δεύτερον, οι επαφές αυτές είτε έλαβαν χώρα κατά την ίδια περίοδο που γίνονταν συζητήσεις μεταξύ κεντρικών διοικήσεων ή λαμβάνονταν αποφάσεις στο επίπεδο κεντρικών διοικήσεων σχετικά με τους επίνευλους (αιτιολογική σκέψη 146), είτε περιλάμβαναν οδηγίες για διαβούλευση με την κεντρική διοίκηση ή αποτύπωναν σε τοπικό επίπεδο ανακοινώσεις που είχαν γίνει ή αποφάσεις που είχαν προηγουμένως ληφθεί σε κεντρικό επίπεδο (αιτιολογικές σκέψεις 152 και 182). Κατά τρίτον, όλες αυτές οι επαφές έλαβαν χώρα στο πλαίσιο ή στο περιθώριο τοπικών ενώσεων εκπροσώπων αεροπορικών εταιριών.
- 519 Στις αιτιολογικές σκέψεις 724 και 792 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε στις εν λόγω επαφές για να ενισχύσει την εκ μέρους της ερμηνεία άλλων αποδεικτικών στοιχείων, ως προς τα οποία δεν προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητά της. Επομένως, οι εν λόγω επαφές συγκαταλέγονται μεταξύ των πολυάριθμων επίδικων επαφών που η Επιτροπή παρέθεσε στην αιτιολογική σκέψη 724 της αποφάσεως αυτής προκειμένου να κρίνει

ότι η AF είχε «επαφές με τους ανταγωνιστές σε τοπικό επίπεδο». Οι επαφές αυτές συγκαταλέγονται επίσης μεταξύ πολλών επαφών πριν από τις 19 Ιανουαρίου 2001, τις οποίες η Επιτροπή αντέταξε στην AF στις αιτιολογικές σκέψεις 722 έως 724 της εν λόγω αποφάσεως.

- 520 Επομένως, η Επιτροπή δεν υπερέβη τα όρια της αρμοδιότητάς της λόγω του ότι στηρίχτηκε στις επαφές περί των οποίων γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 146, 152 και 182 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκειμένου να σχηματίσει συνολική εικόνα της επίδικης συμπίεξης και, ως εκ τούτου, να ενισχύσει την ερμηνεία των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έκανε δεκτά για να καταλογίσει στην προσφεύγουσα την ευθύνη για το σκέλος της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως που αφορά τον επίναυλο καυσίμων.
- 521 Ωστόσο, παρατηρείται, όπως επισήμανε και η προσφεύγουσα, ότι η Επιτροπή δεν τεκμηρίωσε τη συμμετοχή της AF με βάση μία από τις επαφές αυτές, συγκεκριμένα την επίσημη συνάντηση της υποεπιτροπής εμπορευμάτων του BAR στην Ινδία, η οποία περιγράφεται στην αιτιολογική σκέψη 152 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η προσφεύγουσα, εξάλλου, δεν αμφισβητεί ότι η AF προσκλήθηκε στην εν λόγω συνάντηση, όπως όλα τα μέλη της της υποεπιτροπής εμπορευμάτων του BAR. Το γεγονός όμως ότι οι επίμαχοι αερομεταφορείς είχαν την πρόθεση να συζητήσουν με την AF το θέμα του επίναυλου καυσίμων συνιστά, αυτό καθαυτό, ένδειξη της συμμετοχής της τελευταίας στο σκέλος της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως που αφορά τον επίναυλο καυσίμων (πρβλ. απόφαση της 29ης Ιουνίου 2012, GDF Suez κατά Επιτροπής, T-370/09, EU:T:2012:333, σκέψη 226). Επίσης, από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι η AF γνώριζε το αντικείμενο της συναντήσεως αυτής. Συγκεκριμένα, κατόπιν της άτυπης συναντήσεως που περιγράφεται επίσης στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη και στην οποία η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι η AF έλαβε μέρος, ο πρόεδρος της υποεπιτροπής εμπορευμάτων του BAR πρότεινε τη διοργάνωση επίσημης συναντήσεως της υποεπιτροπής εμπορευμάτων του BAR προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των οικείων αερομεταφορέων όσον αφορά τον επίναυλο καυσίμων. Επομένως, η Επιτροπή βασίμως έλαβε υπόψη, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης δέσμης ενδείξεων, την πρόσκληση της AF στη συνάντηση αυτή για να καταλήξει, στην αιτιολογική σκέψη 724 της εν λόγω αποφάσεως, στο ότι συμμετείχε σε συζητήσεις σχετικά με τον επίναυλο καυσίμων εντός της υποεπιτροπής εμπορευμάτων του BAR στην Ινδία.
- 522 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή μπορούσε να καταλογίσει στην AF τις επαφές που περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 146, 152 και 182 της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 523 Τρίτον, όσον αφορά τις επαφές των οποίων τον αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα αμφισβητεί η προσφεύγουσα, παρατηρείται ότι αυτές περιλαμβάνουν μια συνάντηση και πολλές τηλεφωνικές κλήσεις. Κατά τη συνάντηση αυτή, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 19 Οκτωβρίου 2005 και μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 530 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η AF και η Lufthansa «επιβεβαίωσαν αμοιβαίως τη συνεπή εφαρμογή των επινάυλων, συμφώνησαν ότι δεν θα επαναληφθεί κανένα άλλο μονομερές μέτρο, όπως η εφαρμογή από την AF του ανωτάτου ορίου στον επίναυλο καυσίμων, και ότι οι μεταφορείς δεν έπρεπε να εισπράττουν προμήθειες επί των επινάυλων». Επομένως, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ο αντίθετος προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρας της συναντήσεως αυτής. Εξάλλου, με την απάντησή της στις γραπτές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου, η προσφεύγουσα επιβεβαίωσε ότι η εν λόγω συνάντηση αποτελούσε μέρος των αποδεικτικών στοιχείων που μπορούσαν να ληφθούν υπόψη εις βάρος της.

- 524 Συνεπώς, η προσφεύγουσα αμφισβητεί μόνον στις τηλεφωνικές κλήσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 530 και 556 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Κατά την προσφεύγουσα, οι κλήσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν με πρωτοβουλία της Lufthansa, με μοναδικό σκοπό να τροφοδοτήσει τον φάκελό της περί επιείκειας. Θεωρεί ότι πρόκειται για «επαφές παρακολούθησεως», οι οποίες δεν αφορούσαν νέα θέματα, αλλά αποσκοπούσαν απλώς να διατηρήσουν μια «πλασματική σχέση» με την ΑF. Εξάλλου, υποστηρίζει ότι οι τηλεφωνικές κλήσεις της 21ης Νοεμβρίου 2005, για τις οποίες γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 556 της εν λόγω αποφάσεως, ήταν πολύ σύντομης διάρκειας και δεν μπορεί να συναχθεί ότι είχαν ως αντικείμενο την ανταλλαγή πληροφοριών με χαρακτήρα αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, διότι η ΑF είχε ανακοινώσει την ίδια ημέρα μείωση του επίναυλου καυσίμων.
- 525 Κανένα από τα επιχειρήματα αυτά δεν μπορεί να ευδοκιμήσει.
- 526 Πρώτον, το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι οι τηλεφωνικές κλήσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 530 και 556 της προσβαλλομένης αποφάσεως είχαν ως μοναδικό σκοπό τη διατήρηση πλασματικής σχέσεως με την ΑF για την τροφοδοσία του φακέλου περί απαλλαγής της Lufthansa δεν στηρίζεται σε κανένα συγκεκριμένο αποδεικτικό στοιχείο. Εξάλλου, από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει το αντίθετο. Επομένως, αφενός, η τηλεφωνική κλήση για την οποία γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 530 της εν λόγω αποφάσεως αντικατέστησε τη συνάντηση παρακολούθησης μετά τη συνάντηση της 19ης Οκτωβρίου 2005, της οποίας ο αντίθετος προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρας τεκμηριώθηκε (βλ. σκέψη 523 ανωτέρω). Επιπροσθέτως, στην απόφαση αυτή η Επιτροπή μνημόνευσε διάφορες άλλες επαφές οι οποίες έλαβαν χώρα κατά το χρονικό αυτό διάστημα και στις οποίες είχε μετάσχει η ΑF (βλ., ιδίως, αιτιολογικές σκέψεις 525 και 563). Αφετέρου, οι δύο τηλεφωνικές κλήσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 556 της ίδιας αποφάσεως πραγματοποιήθηκαν στις 21 Νοεμβρίου 2005, ήτοι την ίδια ημέρα με τη δημοσίευση του ανακοινωθέντος τύπου της Lufthansa, με το οποίο γνωστοποιήθηκε μείωση του επίναυλου καυσίμων και δύο ημέρες μετά τη συνάντηση της 19ης Οκτωβρίου 2005, της οποίας ο αντίθετος προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρας τεκμηριώθηκε (βλ. σκέψη 523 ανωτέρω).
- 527 Δεύτερον, δεν μπορούν να αποκλειστούν οι τηλεφωνικές κλήσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 556 της προσβαλλομένης αποφάσεως, για τον λόγο ότι δεν είναι δυνατόν να συναχθεί ότι είχαν ως αντικείμενο ανταλλαγή πληροφοριών η οποία είχε αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, πέραν του γεγονότος ότι οι κλήσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν την ίδια ημέρα με τη δημοσιοποίηση του ανακοινωθέντος τύπου της Lufthansa, με το οποίο ανακοινώθηκε μείωση του επίναυλου καυσίμων και δύο ημέρες μετά τη συνάντηση της 19ης Οκτωβρίου 2005, ο συντάκτης τους ήταν ο διευθυντής της τιμολογιακής πολιτικής της Lufthansa, για τον οποίο ίδια η προσφεύγουσα αναγνωρίζει ότι «διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στις πρακτικές σε διεθνές επίπεδο». Εξάλλου, ο υπάλληλος αυτός της Lufthansa είχε ήδη καλέσει την ΑF για να συζητήσει επί των επιναύλων σε προηγούμενες περιπτώσεις (αιτιολογικές σκέψεις 357, 525 και 552 της εν λόγω αποφάσεως).
- 528 Όσον αφορά το γεγονός ότι στις κλήσεις για τις οποίες γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 530 και 556 της προσβαλλομένης αποφάσεως εμπλέκονταν υπάλληλοι της Lufthansa οι οποίοι υποτίθεται ότι γνώριζαν ότι βρισκόταν στο στάδιο της προετοιμασίας αίτηση περί απαλλαγής, αφενός, παρατηρείται ότι τούτο ουδόλως αναιρεί τον αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα τους. Αφετέρου, αν δεν ληφθούν υπόψη οι τηλεφωνικές κλήσεις που μνημονεύονται στις εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις, τότε υπάρχει κίνδυνος να θιγεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της διαδικασίας επιείκειας, καθόσον η Επιτροπή δεν θα

μπορούσε να λάβει υπόψη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία συλλέγονται από την ημερομηνία κατά την οποία εμπλεκόμενος υπάλληλος λαμβάνει γνώση της προθέσεως του εργοδότη του να ζητήσει την απαλλαγή έως την ημερομηνία παύσεως της παραβάσεως.

- 529 Εξάλλου, το γεγονός ότι η AF, στις 21 Νοεμβρίου 2005, ανακοίνωσε μείωση του επίναυλου καυσίμων όχι μόνο δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τον αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα των επαφών που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 556 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αλλά τον επιβεβαιώνει. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την αιτιολογική αυτή σκέψη, με το ανακοινωθέν τύπου που διαβίβασε η Lufthansa στη Lan Airlines την ίδια ημέρα, ακριβώς πριν από τη δημοσιοποίησή του, ανακοινώθηκε επίσης μείωση του επίναυλου καυσίμων.
- 530 Τρίτον, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ουδόλως απαιτείται να αφορούν οι επαφές νέο ζήτημα ή να έχουν ορισμένη διάρκεια προκειμένου να ληφθούν υπόψη κατά επιχειρήσεως στο πλαίσιο διαδικασίας παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού.
- 531 Επομένως, η Επιτροπή βασίμως έλαβε υπόψη κατά της προσφεύγουσας τις τηλεφωνικές κλήσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 530 και 556 της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 532 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή μπορούσε να λάβει υπόψη κατά της AF τις επαφές που μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 137, 146, 152, 182, 530, 554, 556, 563 και 574 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αλλά δεν μπορούσε να της προσάψει τις επαφές που περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 140 έως 142 της εν λόγω αποφάσεως.
- 533 Υπό το πρίσμα των σκέψεων αυτών πρέπει να καθοριστεί αν η Επιτροπή μπορούσε να θεωρήσει την AF υπεύθυνη για τη διάπραξη της παραβάσεως από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 19 Ιανουαρίου 2001 και μετά τις 19 Οκτωβρίου 2005.
- 534 Όσον αφορά το χρονικό διάστημα από τις 7 Δεκεμβρίου 1999 έως τις 19 Ιανουαρίου 2001, κατά τη διάρκεια του οποίου ίσχυε μόνον ο επίναυλος καυσίμων, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή διέθετε πλείονα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία μπορούσε βασίμως να λάβει υπόψη της κατά της AF. Πρόκειται, κατά πρώτον, για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ της AF και της Japan Airlines του Δεκεμβρίου 1999 (αιτιολογική σκέψη 137 της προσβαλλομένης αποφάσεως), κατά δεύτερον, για δήλωση της CPA σχετικά με την πραγματοποίηση συναντήσεως στην Ινδία «κατά τον Ιανουάριο 2000» (αιτιολογική σκέψη 152 της εν λόγω αποφάσεως), κατά τρίτον, των πρακτικών συναντήσεως της υποεπιτροπής του BAR της 3ης Φεβρουαρίου 2000 (αιτιολογική σκέψη 146 της αποφάσεως αυτής) και, κατά τέταρτον, των πρακτικών συναντήσεως του ACCS της 17ης Ιανουαρίου 2001 (αιτιολογική σκέψη 182 της ίδιας αποφάσεως). Επομένως, το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη καμία επαφή κατά της AF άρχισε στις 4 Φεβρουαρίου 2000 και έληξε στις 17 Ιανουαρίου 2001. Κατά συνέπεια, το χρονικό αυτό διάστημα δεν ανέρχεται σε «περίπου ένα έτος και ενάμιση μήνα», αλλά το πολύ σε έντεκα μήνες και δεκατρείς ημέρες.
- 535 Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, η διάρκεια αυτή είναι αρκούντως μακρά ώστε να είναι αναγκαίο να εξακριβωθεί αν η συμμετοχή της AF στην ενιαία και διαρκή παράβαση διακόπηκε από τις 4 Φεβρουαρίου 2000 έως τις 17 Ιανουαρίου 2001.

- 536 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το γεγονός ότι δεν υπήρξε συγκεκριμένη απόδειξη της συμμετοχής επιχειρήσεως στην παράβαση αυτή επί ορισμένη περίοδο δεν αποκλείει η συμμετοχή αυτή, επίσης κατά την εν λόγω περίοδο, να διαπιστώνεται, εφόσον η διαπίστωση αυτή στηρίζεται σε αντικειμενικά και συγκλίνοντα στοιχεία (βλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Total Marketing Services κατά Επιτροπής, C-634/13 P, EU:C:2015:614, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 537 Το γεγονός ότι, σε περίπτωση σύνθετης παραβάσεως, η οικεία επιχείρηση δεν συμμετέχει σε μία ή περισσότερες μυστικές επαφές ή δεν συμφωνεί με τα αποτελέσματα μιας εξ αυτών δεν σημαίνει ότι έπαυσε να μετέχει στην επίμαχη παράβαση (απόφαση της 24ης Μαρτίου 2011, Kaimer κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-379/06, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2011:110, σκέψη 66).
- 538 Αντιθέτως, η δημόσια αποστασιοποίηση συνιστά σημαντικό γεγονός δυνάμενο να αποδείξει την παύση αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς. Αντιστοίχως, η απουσία δημόσιας αποστασιοποιήσεως συνιστά πραγματική κατάσταση την οποία μπορεί η Επιτροπή να διαπιστώσει ώστε να αποδείξει τη συνέχιση της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς επιχειρήσεως. Ωστόσο, συνιστά μόνον ένα από τα στοιχεία εκείνα που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μεταξύ άλλων προκειμένου να αποδειχθεί αν μια επιχείρηση πράγματι συνέχισε να συμμετέχει σε παράβαση ή αν, αντιθέτως, έπαυσε τη συμμετοχή της. Το στοιχείο αυτό δεν αρκεί, προκειμένου να θεμελιωθεί η διαπίστωση περί αδιάλειπτης συμμετοχής της οικείας επιχειρήσεως όταν, επί αρκετό χρονικό διάστημα, πραγματοποιήθηκαν περισσότερες μυστικές συναντήσεις απόντων των εκπροσώπων της. Στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να προσκομίσει άλλα αποδεικτικά στοιχεία (πρβλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Total Marketing Services κατά Επιτροπής, C-634/13 P, EU:C:2015:614, σκέψεις 23 και 28).
- 539 Τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία μπορεί, μεταξύ άλλων, να αφορούν τη φύση της επίμαχης παραβάσεως (πρβλ. απόφαση της 12ης Ιουλίου 2011, Toshiba κατά Επιτροπής, T-113/07, EU:T:2011:343, σκέψη 237), τη λειτουργία της οικείας συμπράξεως (πρβλ. απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2011, Aragonesas Industrias y Energía κατά Επιτροπής, T-348/08, EU:T:2011:621, σκέψεις 243 και 244), τη συμπεριφορά της οικείας επιχειρήσεως στην επίμαχη αγορά (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 2006, Westfalen Gassen Nederland κατά Επιτροπής, T-303/02, EU:T:2006:374, σκέψη 139 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 12ης Ιουλίου 2011, Toshiba κατά Επιτροπής, T-113/07, EU:T:2011:343, σκέψη 241), τη συμπερίληψη της οικείας συμπεριφοράς σε ενιαία παράβαση η οποία περιλαμβάνει διάφορα άλλα σκέλη, ή ακόμη τα αποτελέσματα τα οποία η εν λόγω συμπεριφορά παρήγαγε (πρβλ. απόφαση της 12ης Ιουλίου 2011, Toshiba κατά Επιτροπής, T-113/07, EU:T:2011:343, σκέψεις 242 και 245).
- 540 Στην αιτιολογική σκέψη 117 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι, «[τ]ουλάχιστον από τα τέλη του 1999, η καθιέρωση επινάυλων καυσίμων, η εφαρμογή μηχανισμών σχετικά με τους επίναυλους καυσίμων και η καθιέρωση μεταβολών αυτών [είχαν] αποτελέσει αντικείμενο συντονισμού μεταξύ διαφόρων [εμπλεκομένων αερομεταφορέων]». Στις αιτιολογικές σκέψεις 133 έως 153 της ίδιας αποφάσεως, περιέγραψε τα αποδεικτικά στοιχεία βάσει των οποίων τεκμηριώνεται ότι, από τις αρχές του Δεκεμβρίου 1999 έως τον Φεβρουάριο ή τον Μάρτιο 2000, διάφοροι αερομεταφορείς, μεταξύ των οποίων και η ΑΕ, συμμετείχαν σε επαφές με σκοπό την καθιέρωση του επίναυλου καυσίμων σε κεντρικό επίπεδο στις αρχές του 2000 και την εφαρμογή του σε τοπικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι επαφές οι οποίες μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 136, 137, 146 και 152 της αποφάσεως αυτής, τις οποίες έλαβε υπόψη η Επιτροπή κατά της ΑΕ.

- 541 Στην αιτιολογική σκέψη 884 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή υπογράμμισε, ωστόσο, ότι η «συχνότητα των επαφών μεταξύ των αερομεταφορέων [είχε] μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου». Διαπίστωσε ότι οι επαφές σχετικά με τον επίναυλο καυσίμων ήταν «ιδιαίτερα συχνές όταν οι ενδείξεις σχετικά με τα καύσιμα προσέγγιζαν επίπεδο το οποίο μπορούσε να προκαλέσει αύξηση ή μείωση, αλλά [πιθανόν να] ήταν λιγότερο συχνές σε άλλες περιόδους».
- 542 Όμως, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 157 έως 165 της προσβαλλομένης αποφάσεως, μετά τη θέσπιση του επίναυλου καυσίμων στις αρχές του 2000, μόλις το καλοκαίρι του 2000 η τιμή των καυσίμων αυξήθηκε αρκετά έτσι ώστε οι αερομεταφορείς παρακινήθηκαν να ξεκινήσουν, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, συζητήσεις σχετικά με την αύξηση του επίναυλου καυσίμων ή τη θέσπισή του, στην περίπτωση που αερομεταφορείς δεν είχαν ακόμη θεσπίσει επίναυλο καυσίμων. Ωστόσο, τα αποδεικτικά στοιχεία που περιγράφονται στις εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις κάνουν λόγο για λίγες μόνον επαφές, εκ των οποίων σημαντικό ποσοστό ήταν διμερείς.
- 543 Όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 166 έως 183 της προσβαλλομένης αποφάσεως, μόνον όταν η Lufthansa ανακοίνωσε μείωση του επίναυλου καυσίμων στις αρχές του 2001 πραγματοποιήθηκαν συχνότερες και πολυμερείς επαφές μεταξύ των εμπλεκόμενων αερομεταφορέων σχετικά με τον επίναυλο καυσίμων. Πάντως, η AF συγκαταλεγόταν μεταξύ αυτών των αερομεταφορέων και η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ούτε καν ισχυρίζεται ότι η AF εν τω μεταξύ αποστασιοποιήθηκε δημοσίως από την ενιαία και διαρκή παράβαση από τις 4 Φεβρουαρίου 2000 έως τις 17 Ιανουαρίου 2001. Ούτε υποστηρίζει ότι, κατά το χρονικό αυτό διάστημα, η AF υιοθέτησε συμπεριφορά θεμιτού ανταγωνισμού και ανεξαρτησίας στη σχετική αγορά ούτε αμφισβητεί ότι τα αποτελέσματα του συντονισμού όσον αφορά τον επίναυλο καυσίμων συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου. Υπό τις συνθήκες αυτές, συνάγεται ότι η Επιτροπή μπορούσε, χωρίς να υποπέσει σε σφάλμα, να θεωρήσει την AF υπεύθυνη για την ενιαία και διαρκή παράβαση κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα.
- 544 Όσον αφορά το χρονικό αυτό διάστημα μετά την 19η Οκτωβρίου 2005, παρατηρείται ότι η Επιτροπή διέθετε διάφορα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία μπορούσε βασίμως να αντιτάξει κατά της AF. Όσον αφορά τον επίναυλο καυσίμων, πρόκειται για την τηλεφωνική κλήση με την Lufthansa στα τέλη του Νοεμβρίου 2005 (αιτιολογική σκέψη 530 της προσβαλλομένης αποφάσεως), το μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στην Japan Airlines της 15ης Νοεμβρίου 2005 (αιτιολογική σκέψη 554 της εν λόγω αποφάσεως), τις τηλεφωνικές κλήσεις με την Lufthansa της 21ης Νοεμβρίου 2005 (αιτιολογική σκέψη 556 της αποφάσεως αυτής), και τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που αντάλλαξαν τα μέλη του ACCS από τις 28 Νοεμβρίου έως την 1η Δεκεμβρίου 2005 και στις 6 και στις 7 Φεβρουαρίου 2006 (αιτιολογικές σκέψεις 563 και 574 της ίδιας αποφάσεως).
- 545 Αντιθέτως, διαπιστώνεται ότι, όπως επισημαίνει η προσφεύγουσα, κανένα από τα αποδεικτικά στοιχεία που διαθέτει η Επιτροπή σχετικά με τον επίναυλο ασφαλείας και την άρνηση καταβολής προμήθειας δεν είναι μεταγενέστερο, αντιστοίχως, της 19ης Οκτωβρίου 2005 και της 14ης Οκτωβρίου 2005. Τα τελευταία αποδεικτικά στοιχεία που έλαβε υπόψη η Επιτροπή έναντι της AF ανατρέχουν στις 14 Οκτωβρίου 2005 όσον αφορά την άρνηση καταβολής προμήθειας (αιτιολογική σκέψη 697 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Όσον αφορά τον επίναυλο ασφαλείας, η Επιτροπή δεν εντόπισε συγκεκριμένες επαφές στις οποίες συμμετείχε η AF το 2005, μολονότι επισήμανε, στην αιτιολογική σκέψη 639 της εν λόγω αποφάσεως, ότι ο διευθυντής πωλήσεων της Lufthansa για το Βέλγιο, τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες και την Ελβετική Συνομοσπονδία από τον Ιανουάριο 2005 είχε αναφέρει ότι συνάντησε υπάλληλο της προσφεύγουσας σχετικά με το ζήτημα του ανώτατου ορίου του επίναυλου ασφαλείας.

546 Ωστόσο, σημειώνεται ότι η προσφεύγουσα στα δικόγραφα της δεν συνάγει εξ αυτού κάποια ιδιαίτερη συνέπεια. Στον βαθμό που υποστηρίζει ότι έπαυσε να συμμετέχει στα σκέλη της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως που αφορούν τον επίναυλο ασφαλείας και την άρνηση καταβολής προμήθειας μετά τις 14 Οκτωβρίου ή στις 19 Οκτωβρίου 2005, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα πλανάται. Συγκεκριμένα, καταρχάς, η AF εξακολούθησε να μετέχει στο σχετικό με τον επίναυλο καυσίμων σκέλος της εν λόγω παραβάσεως μετά τις 19 Οκτωβρίου 2005 (βλ. σκέψεις 544 και 545 ανωτέρω) και δεν ισχυρίζεται ότι αγνοούσε ότι οι λοιποί εμπλεκόμενοι αερομεταφορείς εξακολουθούσαν να συντονίζονται όσον αφορά τον επίναυλο ασφαλείας και την άρνηση καταβολής προμήθειας μετά την τελευταία αυτή ημερομηνία. Εν συνεχεία, η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε το παραμικρό αποδεικτικό στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η AF υιοθέτησε συμπεριφορά θεμιτού και ανταγωνισμού και ανεξαρτησίας στη σχετική αγορά ή ότι εξέφρασε τη βούληση να αποστεί από τα σκέλη της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως που αφορούν τον επίναυλο ασφαλείας και την άρνηση καταβολής προμήθειας μετά τις 19 Οκτωβρίου 2005. Ούτε αμφισβητεί ότι τα αποτελέσματα των σκελών αυτών εξακολούθησαν να υφίστανται και μετά την ημερομηνία αυτή. Τέλος, η εφαρμογή του επίναυλου ασφαλείας και η άρνηση καταβολής προμήθειας απαιτούσαν σημαντικά λιγότερο συχνές επαφές από την εφαρμογή του επίναυλου καυσίμων. Πράγματι, αντιθέτως προς τον επίναυλο καυσίμων, ο επίναυλος ασφαλείας δεν στηριζόταν σε δείκτη, ο οποίος λόγω της μεταβολής του, απαιτούσε τακτικές προσαρμογές. Τούτο εξηγεί το γεγονός ότι, μετά την εισαγωγή του στο τέλος του 2001, ήταν αντικείμενο συγκεκριμένων μόνον επαφών μεταξύ αερομεταφορέων όσον αφορά την εφαρμογή του (βλ. αιτιολογική σκέψη 579 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Όσον αφορά την άρνηση καταβολής προμήθειας, αυτή συνίστατο απλώς στην άρνηση χορηγήσεως εκπτώσεων στους μεταφορείς και, επομένως, δεν απαιτούσε τόσο τακτικές προσαρμογές όσο ο επίναυλος καυσίμων. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή βασίμως συνήγαγε από τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή της ότι η συμμετοχή της AF στα σκέλη της παραβάσεως αυτής που αφορούσαν τον επίναυλο ασφαλείας και την άρνηση καταβολής προμήθειας δεν έπαυσε τον Οκτωβρίου 2005.

[παραλειπόμενα]

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.
- 2) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει το ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων της.
- 3) Η Air France-KLM φέρει τα δικαστικά έξοδά της καθώς και τα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων της Επιτροπής

Kanninen

Schwarcz

Ηλιόπουλος

Spielmann

Reine

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Μαρτίου 2022.

(υπογράφες)